

בדידות בקרב זקנים מרותקי בית

נייר מדיניות

הלקוח: השר חיים כץ, שר העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

מוגש לידי: ד"ר דרורית פורת-גסנר וד"ר ענבל הקמן

מוגש ע"י: דנה גולד

מספר המילים: 3,035

כ"א סיוון תשע"ט, 24.06.2019

תמצית מנהלים

בדידות בקרב זקנים היא אחד הנושאים המרכזיים הנמצאים על סדר היום הציבורי.

על-פי הלמ"ס, 42% מבני ה-75+ חשים בודדים, זאת לעומת 24% מכלל האוכלוסייה. כתוצאה מעלייה בתוחלת החיים, תחושת הבדידות תהפוך משמעותית יותר עם הגידול בשיעור הזקנים באוכלוסייה.

אוכלוסיית הזקנים המרותקים לביתם זוהתה כקבוצה בעלת סיכון גבוה יותר לחוש בדידות ומספר הזקנים מרותקי הבית הבודדים בישראל מוערך ב-50,000 נפשות.

עיקר המשאבים לטיפול בתופעה מופנים לתכניות מחוץ לבית הזקן ובכך נמנעת היכולת של מרותקי הבית להשתתף בהן. בנוסף, התכניות הפונות למרותקי הבית אינן נותנות מענה מספיק, חיבור רגשי ומחוייבות ארוכת טווח לזקן המרותק לביתו.

החלופות שהוצעו במסגרת הנייר הן תכניות לטיפול בתופעה. כל המענים שהוצעו הם ביתיים ונגישים לזקן מתוך השאיפה לפשט את הפתרונות ולעודד את השימוש בהם.

כלי המדיניות שנבחר הוא חיבור הטלוויזיה הבייתית לפלטפורמת תקשורת טכנולוגית לאינטראקציה חברתית, באמצעותה יוכלו מרותקי הבית לתקשר עם חברים ובני-משפחה ולהשתתף מרחוק בפעילויות החברתיות המתקיימות במרכזי היום לקשיש שבקרבת ביתם.

הלקוח

מר חיים כץ

שר העבודה, הרווחה והשירותים

החברתיים

נייר מדיניות זה מוגש לידי השר חיים כץ.

הציג לאחרונה תכנית לאומית להזדקנות האוכלוסייה

במטרה להעניק מענים ייחודיים ומותאמים לכל אזרח

ותיק בישראל במטרה לשפר את איכות חייו.

השר כץ מכיר במחוייבות הממשלה להיערך להשפעות העלייה בתוחלת החיים ובמסגרת זו הגדיל את קצבת

האגף לארחים ותיקים והפך אותו לאגף בכיר במשרד, הגדיל תקני כוח אדם וקידם תהליך לפיתוח שירותים

חדשניים לאזרחים הותיקים בישראל.

כעומד בראש משרד הרווחה, השר כץ הוא בעל היכולת לשים את נושא בדידות הזקנים המרותקים לביתם

בקדמת סדר היום, בכך לגייס תמיכה רעיונית ותקציבית לקידומו ולהבטיח קידום מענים איכותיים להפחתת

תחושת הבדידות בקרב אוכלוסיית הגיל השלישי והרביעי בישראל.

"זקן וקשיש" – ההבדל אינו סמנטי בלבד

בדורנו קיימת מבוכה ורתיעה מהשימוש במונח "זקן", ולעתים קרובות שכיחה יותר בשפת היום יום המילה "קשיש". הסיבה לשינוי סמנטי זה נעוצה בקונוטציה של תשיות וחולי שהחברה מייחסת למילה "זקן". לפי הגדרת המילון של אבן-שושן, המילה "קשיש" מתייחסת לאדם "יותר מבוגר" או "זקן יותר". הענקת תכונות בלתי רצויות ושליליות לביטוי "זקן" עומדת בניגוד מוחלט למסורת היהודי, שרואה בזקן את דמות המנהיג בעל התבונה שהצטברה במאגר ניסיונו הרב. גם בתרבויות אחרות, כמו ברומא העתיקה, למונחים כמו "הסנט" ו"אספת הזקנים" לא הייתה קונוטציה של חולשה או תשיות. במקום שכבת הזקנים החכמים מורי הדור ומחוקקיו, השקולים ובהירי המחשבה, אנו משלבים חוליה המורכבת מ"קשיש" או "ישיש", שפירושה חולשה ורפיון, בדומה ל"קש", ובכך אנו מחלישים את החברה. המשמעות החברתית של המילה היא הורדת הפוטנציאל היצירתי של הרובד הזקן באוכלוסייה. הקשיש שהוא מבוגר יותר מהזקן עלול להיות בין אלה בחברה אשר זקוקים לשירותי רווחה, המקבלים אך אינם נותנים, התלויים בזולת מבלי לתרום את תרומתם לחיי החברה. תמונה זו רחוקה מהפסוק - "שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך" (דברים לב 7) המפנה אותנו להסתמך על הניסיון והחכמה שהצטברו בדורות קודמים, ניסיון וחכמה שהזקנים מסוגלים להעביר לצעירים. הבה נשתמש מעתה ואילך בדמות ובמונח "זקן" לא כתחליף שאינו תואם את המשמעות המכובדת של הזיקנה...

לקוח מתוך: הזדקנות וזיקנה בישראל (2003), שער ראשון: הזיקנה ביהדות, עמוד 9

כותב: פרופ' משה קורץ ז"ל, עורך: פרופ' ארנולד רוזן

תוכן עיניינים

1	תופעה בלתי רצויה.....
6	הגדרת תבעיה.....
7	תיאור החלופות.....
8	חלופה א' – "חברי אמת".....
10	חלופה ב' – "מחוברים".....
12	חלופה ג' – "מפגשים".....
13	הערכת חלופות.....
14	תועלת.....
15	עלות.....
16	מורכבות היישום.....
17	השפעות עקיפות.....
18	סיכום הערכת חלופות.....
18	המלצת המדיניות.....
	<u>פרק היישום</u>
19	הצגת המדיניות הנבחרת.....
19	האחראי הכולל ליישום.....
20	מפת השחקנים המשפיעים והמעורבים ביישום.....
24	לוח זמנים ליישום.....
26	הערכת היישום והמדיניות המוצעת.....
26	הערכת היישום- מדדי ביצוע.....
27	הערכת מטרות המדיניות.....
28	תרחישים אפשריים.....
30	ביבליוגרפיה.....
38	נספחים.....
38	נספח 1- נתונים אודות זקנים בישראל.....
42	נספח 2- השיקולים להערכת מספר הזקנים מרותקי הבית בישראל.....
43	נספח 3- תכניות המיועדות להפחתת בדידות בקרב זקנים.....
	נספח 4- עיקרי התכניות המוצעות לזקנים הגרים בקהילה (להוציא תכניות שמטרתן היא הפחתת בדידות)
45	
48	נספח 5- אודות תכנית הפיילוט.....

49	נספח 6- הערכת חלופות – פירוט אודות ישימות פוליטית
49	נספח 7- פירוט עלויות שלושת החלופות להערכת קריטריון העלות
54	נספח 8- ניתוח רגישות
56	נספח 9- טבלת השחקנים

תופעה בלתי רצויה

כ-50,000 זקנים מרותקי בית בישראל מרגישים בודדים

הגדרות

זקן: המונח זקן מתייחס לקבוצת בני 65+. בנייר זה תוצג לעיתים חלוקה לשתי קבוצות גיל, 65-74 ו-75+ כפי שנעשה לעיתים תכופות בנתונים המוצגים בשנתון הסטטיסטי על בני 65+ שעורך מכון ברוקדייל.¹

תחושת בדידות: תוצאה של הפער הנתפס באופן סובייקטיבי בין מה שאנשים מצפים שהסביבה החברתית שלהם תהיה לעומת מה שהיא בפועל. כשתחושת הבדידות מתעוררת נוצרת חוויה העלולה להוביל לסבל ולפגיעה באיכות החיים.² נמצא כי תחושת בדידות קשורה לירידה בתפקוד, סיכונים בריאותיים ורגישות גבוהה למחלות ובמקרים חמורים מובילה לדיכאון ולנטיות אובדניות.³ הסיכוי לחוש בדידות עולה עם העלייה בגיל כתוצאה מהחמרה הולכת וגוברת במצב הבריאותי והחברתי.⁴

מרותק בית: ההגדרה למרותק בית משתנה מארגון לארגון כיוון שיש קשת רחבה של סיבות לריתוק לבית כגון מצב בריאותי ירוד,⁵ חרדה או חשש לצאת מהבית ובעיית נגישות בבניינים ללא מעלית.⁶ באופן כללי ניתן לתאר מרותק בית כאדם הממעט לצאת מביתו.⁷

¹ אהוד בקר, (2016), **תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ. 2; ג'ני רודסקי ושות', (2018), **בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017**, מכון מאיירס-גיווינט-ברוקדייל

² אהוד בקר, (2016), **תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ. 2-3
³ Ehud Bodner & Bergman Yoav S., (2016), **Loneliness and depressive symptoms among older adults: The moderating role of subjective life expectancy**, Psychiatry research 237, pp. 78-81; Sharon Shiovitz-Ezra, (2015), **15 Loneliness in Europe: do perceived neighborhood characteristics matter?**, Ageing in Europe: Supporting policies for an inclusive society 169, pp. 169-171

⁴ ג'ני רודסקי ושות', (2018), **בני 65+ בישראל 2018**, מכון מאיירס-גיווינט-ברוקדייל, עמ. 6-12; ג'ני רודסקי ושות', (2018), **בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017**, מכון מאיירס-גיווינט-ברוקדייל, עמ. 109, 119-120, 150, 172, 178-179, 230, 272

⁵ Wei Qiao Qiu et al, (2010), **Physical and Mental Health of the Homebound Elderly: An Overlooked Population**, Journal of the American Geriatrics Society 58(12), p. 2

⁶ מידע שהתקבל בשיחה עם תמר טלמור, מרפאה בעיסוק וגנטולוגית, מנהלת ארצית של תכנית הפנאי למרותקי בית בארגון גיווינט-אשל, 28.04.19
⁷ כך מוגדר גם על-ידי ארגון הגיווינט-ישראל אשל

הבדידות נחשבת לאחד המצבים הקשים והמכבידים ביותר עבור זקנים.⁸ מחקרים מראים כיצד גורמי הסיכון הקשורים לגיל משפיעים על תחושת הבדידות בהם: ירידה באיכות הקשרים החברתיים, תדירות נמוכה של אינטראקציה חברתית, מגבלות בביצוע הפעולות היומיומיות, ירידה בהכנסות, אובדן בן-הזוג ופרישה.⁹ מחקרים רבים מצביעים על איכות הקשרים החברתיים כגורם המשפיע ביותר על תחושת הבדידות של הזקן והיא משפיעה יותר ככל שעולים בגיל.¹⁰ בכדי לייצר מענה אפקטיבי ברמה החברתית,¹¹ ישנה חשיבות רבה ליכולת של הזקן לבחור את הזקנים איתם יהיה באינטראקציה חברתית, אשר יאפשרו לזקן להעניק בחזרה ובכך יגרמו לו לחוש הגשמה עצמית ומשמעות.¹²

מחקר שפורסם ב-2016 והרחיב את מסקנות המחקרים בנושא בדידות בקרב זקנים מצא כי תכניות תרפיה באמצעות חיות מחמד והתערבויות טכנולוגיות כמו שיחות וידאו הפחיתו את תחושת הבדידות. תכניות אלה אף הוצגו כמשפיעות יותר מהתכניות הקבוצתיות. ממצאים אלה מלמדים כי בכדי שתכניות להפגת בדידות תהיינה אפקטיביות הן לא צריכות בהכרח לכלול מפגש קבוצתי אך צריכות להבטיח אינטראקציה עם אחרים.¹³

קבוצות שזוהו כבעלות סיכון גבוה יותר לחוש בדידות הן: בני-זוג של אנשים שעברו אירוע מוחי או אירוע לב, אלמנות, זקנים בקבוצות מיעוט וזקנים המרותקים לביתם. הסיכוי להשתייך לאחת מקבוצות הסיכון עולה ככל שעולים בגיל.¹⁴

נייר זה מתמקד בקבוצת הזקנים המרותקים לביתם. הסיבה לכך היא הפער שבין המספר המוערך של הזקנים המרותקים לביתם לבין מספר המענים האפקטיביים הניתנים להם כיום כפי שיוצג כעת.

⁸ לומרנץ, יעקב, (2003), **בראות נפשית וטיפול נפשי בתקופת הזיקנה**, הזדקנות וזיקנה בישראל, ע. 483.
⁹ Louise C. Hawkey & Masha Kocherginsky, (2017), **Transitions in loneliness among older adults: A 5-year follow-up in the National Social Life, Health, and Aging Project**, Research on aging 40(4), pp. 366-370; Martin Pinquart & Silvia Sorensen, (2010), **Influences on loneliness in older adults: A meta-analysis**, Basic and applied social psychology 23(4), pp.258-260
¹⁰ Martin Pinquart & Silvia Sorensen, (2010), **Influences on loneliness in older adults: A meta-analysis**, Basic and applied social psychology 23(4), pp.258-260

¹¹ הכנסת העשרים, (2018), **דוח ביניים לתוכנית אב-לאומית בתחום הזקנה**, ע. 49-50.
¹² הווארד ליטוויין, (2003), **זקן וחברה בישראל: מערכות תמיכה חברתיות**, הזדקנות וזיקנה בישראל, ע. 652-653. הכנסת העשרים, (2018), **דוח ביניים לתוכנית אב-לאומית בתחום הזקנה**, ע. 49-50.
¹³ Clare Gardiner et al., (2018), **Interventions to reduce social isolation and loneliness among older people: an integrative review**, Health & social care in the community, 26(2), pp. 153-155

¹⁴ אהוד בקר, (2016), **תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ. 48.

המצב בישראל (לפירוט ראו נספח 1)

בסוף שנת 2016 מנתה אוכלוסיית ישראל 8.7 מיליון תושבים, ביניהם 980 אלף זקנים בני 65+ אשר היוו 11.3% מכלל האוכלוסייה.¹⁵ מתוך בני ה-65+, 420 אלף, כ-43%, הם זקנים בני 75+.¹⁶

על-פי תחזיות הלמ"ס, מספר הזקנים הולך וגדל ואחוזם מכלל האוכלוסייה יעלה ויגיע בשנת 2025 ל-13%, ובשנת 2045 ל-14.5%. תהליך ההזדקנות מתעצם בגילאים המבוגרים יותר, כלומר, בני ה-75+ ילכו ויהוו אחוז גבוה יותר מכלל אוכלוסיית הזקנים עם חלוף השנים.¹⁷

כיוון שישנן רמות שונות של ריתוק לבית, איסוף הנתונים הסטטיסטיים אודות זקנים בישראל אינו מאבחן זקנים המרותקים לביתם באופן ייחודי. למרות זאת, ניתן לבצע הערכה בנוגע לשיעורם בקרב אוכלוסיית הזקנים בישראל ובמיקוד בני ה-75+ אשר בעלי פוטנציאל גבוה יותר להפוך למרותקי בית (אודות השיקולים להערכה ראו נספח 2). מספר הזקנים מרותקי הבית מכלל בני ה-75+ מוערך בין 16% ל-19.5%, 67,000-82,000 זקנים.

בדידות בקרב זקנים היא אחד הנושאים המרכזיים הנמצאים על סדר היום הציבורי.¹⁸ על-פי הלמ"ס, 42% מקרב בני ה-75+ חשים בודדים, זאת לעומת 29% מבני ה-65-74 ולעומת 24% מכלל האוכלוסייה.¹⁹ תופעת הבדידות תלך ותהפוך משמעותית יותר עם הגידול בשיעור הזקנים באוכלוסייה.²⁰ מספר הזקנים מרותקי הבית הבודדים בישראל מוערך בכ-50,000 זקנים.²¹

מדיניות שירותי הרווחה והבריאות היא לאפשר לזקן להזדקן בכבוד תוך שמירה על איכות חייו במגורים בביתו במסגרת קהילתית. על-כן, המדינה משקיעה משאבים בפיתוח שירותים קהילתיים רבים לזקנים הכוללים

¹⁵ ג'ני רודסקי ושות', (2018), בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017, מכון מאיירס-ג'ויינט-ברוקדייל, עמ. 18-19.

¹⁶ שם, עמ. 20.

¹⁷ סופיה פראן ואביעד קלינגר, (2017), חודעה לתקשורת: תחזית אוכלוסיית ישראל עד שנת 2065, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עמ. 1.

¹⁸ יאיר בן-דוד, (24.02.2019), אחד משניים: מי יבקיע את חומת הבדידות שסוגרת על הקשישים?, אתר הארץ.

¹⁹ מתוך סקאלה בת ארבע אפשרויות: לעיתים קרובות; לפעמים, מדי פעם; לעיתים רחוקות, אף פעם לא; מקור: ג'ני רודסקי ושות', (2018), בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017, מכון מאיירס-ג'ויינט-ברוקדייל, עמ. 34.

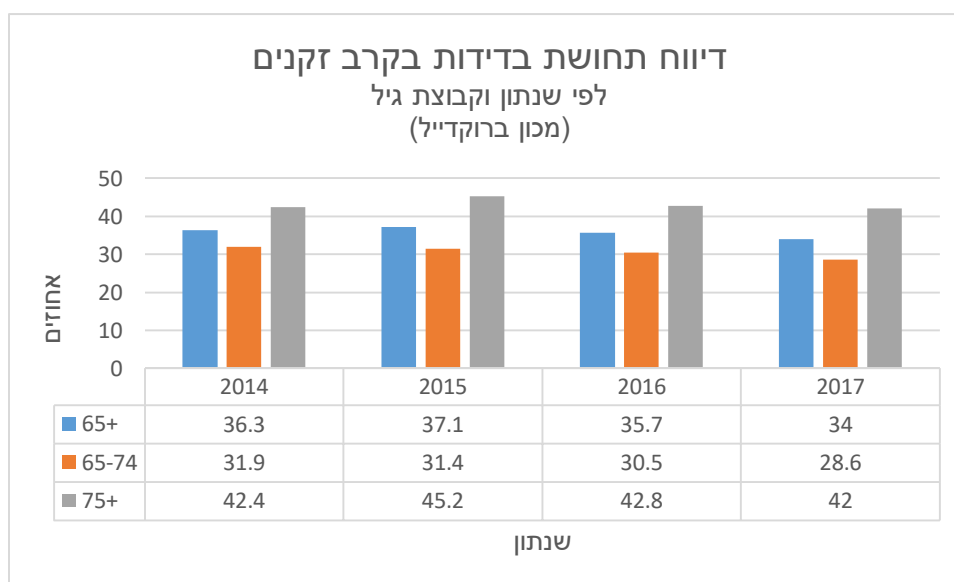
²⁰ בין השנים 2000-2016 עלתה תוחלת החיים בישראל בארבע שנים בקרב גברים ו-3.3 שנים בקרב נשים ונכון לשנת 2016 היא עומדת על 80.7 בקרב גברים ו-84.2 בקרב נשים. מקור: ג'ני רודסקי ושות', (2018), בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017, מכון מאיירס-ג'ויינט-ברוקדייל, עמ. 86.

²¹ ההערכה מתבססת על המספר הממוצע המוערך של מרותקי הבית כפול 66%. האחוז לקוח ממצאי המחקר המלווה את תכנית הפנאי לזקנים מרותקי בית של ארגון אשל אשר התבצע על-ידי מכון ברוקדייל.

פעילויות תרבות ופנאי, שירותי בריאות ורווחה ותכניות לתעסוקה והתנדבות.²² ישנן תכניות המיועדות באופן

ישיר להפחתת תחושת הבדידות (נספח 3)²³ ותכניות המתמודדות עם הסוגיה באופן עקיף (נספח 4).²⁴

על-אף מגוון התכניות הרחב, מרבית התכניות מעודדות יציאה של הזקן מהבית ובכך אינן מאפשרות את השתתפותו של הזקן המרותק לביתו. כמו-כן, התכניות אשר נותנות מענה בבית הזקן, לרוב אינן תואמות את מסקנות המחקרים להתערבות אפקטיבית. לבסוף, תחושת הבדידות בקרב זקנים לא קטנה בצורה משמעותית לאורך השנים, מה שמעמיד בשאלה את אפקטיביות כלל התכניות הפועלות כיום.²⁵

בשנים האחרונות פעלה תכנית פיילוט שמטרתה הפגת תחושת הבדידות בקרב זקנים המרותקים לביתם המתגוררים ב'קהילה תומכת' (להלן 'תכנית הפיילוט'; לפירוט אודות התכנית ראו נספח 5).²⁶ במסגרת התכנית, מתנדבים הגיעו לבתיהם של מרותקי הבית לפעילות חברתית משותפת. התכנית לוותה במחקר הערכה מטעם

²² הארגונים המרכזיים המתמודדים עם אתגרי הזקנה בישראל הם משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, המשרד לשיוויין חברתי, משרד הבריאות, ביטוח לאומי, גיווינט ישראל-אשל, מכון מאירס-גיווינט-ברוקדייל, רשויות מקומיות ועמותות למען הזקן. בנוסף, באוקטובר 2017 אושרה הקמת ועדה לבניית תכנית אב לאומית בתחום הזקנה. מטרת התכנית היא לגבש מדיניות כוללת לטווח הבינוני והארוך בתחום הזקנה בישראל, בין היתר בהתמודדות עם תחושת הבדידות.

²³ אהוד בקר, (2016), **תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ' 7-15.

²⁴ שם

²⁵ מתוך השוואה בנתונים אודות תחושת הבדידות בקרב זקנים בני 74+ בין השנתונים הסטטיסטיים בשלוש השנים האחרונות; מקורות: ג'ני ברודסקי ושות', (2016), **קשישים בישראל שנתון סטטיסטי 2015**, מכון מאירס-גיווינט-ברוקדייל, עמ' 226; ג'ני ברודסקי ושות', (2017), **קשישים בישראל שנתון סטטיסטי 2016**, מכון מאירס-גיווינט-ברוקדייל, עמ' 224; ג'ני ברודסקי ושות', (2018), **בני 65+ בישראל 2018**, מכון מאירס-גיווינט-ברוקדייל, עמ' 223.

²⁶ פרויקט "קהילה תומכת" פותחה במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ובגיווינט ישראל-אשל ונועדה לספק לזקן תחושת ביטחון ופעילויות חברתיות ותרבותיות, כדי לסייע לו, בין היתר, להתמודד עם הבדידות ועם הצורך בתעסוקה משמעותית. בישראל כיום 250 קהילות תומכות ברחבי הארץ. כחמישית מהחברים בקהילות התומכות מרותקים לביתם ולכן אינם מנצלים את מרבית השירותים החברתיים המוצעים במסגרת זו להפחתת הבדידות; מקור: מיכל לרון, (2018), **זה הזמן לפנאי - פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה**, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאירס-גיווינט-ברוקדייל, עמ' 1.

מכון ברוקדייל. צוות המחקר העריך כי 66% ממרותקי הבית חווים בדידות לפעמים או לעיתים קרובות, נתון כפול משיעור הבדידות בקרב כלל אוכלוסיית בני ה-65.²⁷ שביעות הרצון של מרותקי הבית מהתכנית הייתה גבוהה אך הממצאים לא הציגו שיפור בתחושת הבדידות. מסקנת המחקר הייתה שהשפעה אפקטיבית על תחושת הבדידות תתקבל באמצעות מעטפת רחבה של מענים, לכן כדאי להתייחס לתכנית כהתערבות המפחיתה את תחושת הבדידות אך כחלק ממעטפת רחבה יותר של מענים שיש לבנותה.²⁸

מתוך כל האמור לעיל, נייר מדיניות זה יתמקד במציאת מענים עבור אוכלוסיית הזקנים המרותקים לביתם.

²⁷ מיכל לרון, (2018), זה הזמן לפנאי - פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיר-ס-ג'וינט-ברוקדייל, עמ' 21.

²⁸ שם, עמ' 42-43.

הגדרת הבעיה

התכניות המיועדות להפחתת תחושת הבדידות בקרב זקנים אינן נותנות מענה

מספיק, חיבור רגשי²⁹ ומחוייבות ארוכת טווח לזקן המרותק לביתו.

עיקר המשאבים לטיפול בבעיית הבדידות מופנים לתכניות המעודדות יציאה מהבית ואילו המשאבים המופנים לטיפול במרותקי בית הם בעיקר משאבים רפואיים, זאת על-אף שמרותקי בית מוגדרים כקבוצת סיכון מרכזית לחוות בדידות.³⁰

תוצאות המחקר שבחן את אפקטיביות תכנית הפילוט מחזקות את הטענה של מסמך זה כי המענים הניתנים כיום אינם מספיקים דיים בכדי לשפר את מצב הזקנים מרותקי הבית הבודדים וכי יש לדייק את המענה הניתן להם.³¹

הסקירה המובאת בחלק הקודם מציגה מסקנות מניתוח עשרות תכניות להפגת בדידות בקרב זקנים המצביעים על פתרונות אפקטיביים אשר אינם מיושמים כיום במסגרת המענים הניתנים למרותקי הבית לדוגמא, מענה משולב פרטני-קהילתי, תהליכי עומק חברתיים, תוכן חינוכי, קבוצת השתייכות, קשר ארוך טווח ותהליכים המעודדים פעולות אקטיביות של הזקן.

הקמה של מנגנונים המיישמים את המלצות המחקרים וליווי של מכון ברוקדייל לבחינת האפקטיביות שלהם הם בעלי פוטנציאל גבוה לספק את המענה הרצוי.

²⁹ הכוונה בחיבור הרגשי : (1) שהזקן ירגיש תחושת שייכות לתכנית (2) שהזקן ירגיש משמעותי ונחוץ.

³⁰ אהוד בקר, (2016), **תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ע. 3, 7-15

³¹ מיכל לרון, (2018), **זה הזמן לפנאי - פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה**, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיר-רס-ג'וינט-ברוקדייל, ע. 42-43

תיאור החלופות

- ❖ המענים המוצעים במסגרת החלופות הם מענים ביתיים ונגשים לזקן מתוך השאיפה לפשט את הפתרונות ולעודד את השימוש בהם.
- ❖ בדומה למחקרים עליהם מתבססות החלופות המוצעות, מסמך זה ממליץ על יישום החלופה הנבחרת כחלק ממעטפת מענים להפגת בדידות.
- ❖ שלושת החלופות המוצעות מותאמות לאוכלוסייה ממעמד סוציו-אקונומי ובריאותי טוב באופן יחסי ולבעלי מעטפת משפחתית וקהילתית חזקה. אין זה אומר שאוכלוסייה חלשה יותר לא תוכל ליהנות מן המענים, אך הסיכוי שהתכניות יוטמעו בהצלחה בקרב זקנים אלה קטן יותר.

המשותף לשלוש החלופות:

1. החלופות יפעלו כפיילוט למשך שנתיים בחמש רשויות מקומיות בהן פועלות 'קהילות תומכות'. הסיבה לכך היא ש'קהילה תומכת' מהווה כיום את המסגרת המרכזית במדיניות לטיפול בזקן ושימור איכות חייו ובכל מהוות תשתית יציבה ליישום.³² במסגרת הפיילוט ישתתפו 250 זקנים, 50 זקנים בכל רשות מקומית, 20 בשנה הראשונה ו-30 נוספים בשנה השנייה.³³
2. את החלופה הנבחרת יובילו במשותף משרד הרווחה וגיווינט ישראל-אשל.³⁴ מימון התכנית יתחלק בין השתיים, 75% על-ידי משרד הרווחה ו-25% על-ידי הגיווינט-אשל. כלל העובדים יגויסו ויועסקו על-ידי הגיווינט-אשל, זאת בדומה לתכניות פיילוט בהן מתקיימת שותפות בין שני הגופים. שותפה נוספת ברמת הרשות המקומית היא המחלקה לשירותים חברתיים אשר מפעילה ומפקחת על תכנית 'קהילה תומכת'.³⁵
3. איתור הזקנים מרותקי הבית יעשה בסיוע צוות 'קהילה תומכת' ועובדים סוציאליים מקומיים.
4. החלופה הנבחרת תלווה על-ידי מכון ברוקדייל אשר ימדוד ויעריך את הצלחת התכנית ובהתאם ימליץ על ההטמעה קבועה של התכנית או גניזתה.³⁶

³² 'קהילה תומכת' היא תכנית המיועדת לזקנים הגרים בקהילה וכוללת סל שירותים המסייע במידע וייעוץ, בביצוע פעולות יום-יומיות, בסיוע בתחזוקת הבית, בשמירה על הבריאות ובמתן מענה חברתי בשעות הפנאי. מקור: אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים המספרים והאחוזים המפורטים בשלושת החלופות מתבססים על מסקנות דוח המחקר שליווה את תכנית הפיילוט. מקור: מיכל לרון, (2018), **זה הזמן לפנאי - פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכת**, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיר-גיווינט-ברוקדייל

³⁴ השותפות בין הגיווינט (בהתאם, ארגון אשל) לבין משרד הרווחה מתבסס על תכניות פיילוט בנושאים חברתיים שהגיווינט מפעיל עבור הממשלה.

³⁵ "מערך תמיכה באזרח חוותיק ובבני משפחתו – קהילה תומכת", אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

³⁶ הערכת מכון ברוקדייל אינה מופיעה כחלק מהעלויות בפרק השוואת החלופות כיוון שרלוונטית עבור שלושת החלופות.

חלופה א' – "חברי אמת" - אימוץ כלב או חתול.

הכלבים או החתולים יאומצו דרך עמותה. חיית המחמד תותאם לזקן לפי אופיו, רצונו, מצבו הפיזי והבריאותי ותנאי הבית בו הוא מתגורר, ותהפוך לדיירת קבועה לאחר שלב הסתגלות של שני הצדדים. עבור תהליך התאמת חיית המחמד לזקן, מנהל הפרויקט יעבוד בשיתוף פעולה עם נציג עמותת בעלי-החיים שתיבחר עבור הפיילוט. העבודה המשותפת תתקיים מרגע ההתאמה ועד לסיום תהליך ההסתגלות. לאחר תהליך ההסתגלות, נציג העמותה ילווה את הפרויקט אך יתערב לעומק רק במקרים מיוחדים בהם נחוצה התערבותו. כל זקן מאמץ יקבל סל אימוץ מורחב הכולל את סל האימוץ הסטנדרטי³⁷ ומתנדב מטעם הקהילה אשר באחריותו לסייע בעת הצורך בביקורים אצל הוטרינר, אירוח חיית המחמד במקרים של אשפוז או סיוע במסגרת אירועים מיוחדים המצריכים יציאה מהבית של חיית המחמד שלא עבור טיולים. המטפל של הזקן יסייע בטיפול היומיומי בחיית המחמד בהאכלה, נקיון, הוצאה לטיולים וקשר עם המתנדבים בתוספת תשלום.³⁸ הזקן יישא בהוצאות תשלום הרישוי השנתי לאחזקת כלב/חתול וביקורים מיוחדים אצל הוטרינר שאינם לצורך מתן חיסון או בדיקה שגרתית.

תנאים להשתתפות:

- השתתפות עצמית הכוללת תשלום אגרה שנתית עבור רישיון אחזקת כלב/חתול³⁹ וטיפול מיוחדים אצל הוטרינר.

- מטפל קבוע המסכים להסדר הטיפול בחיית המחמד בתמורה לתוספת תשלום.

הוצאה לפועל: לטובת יישום החלופה יופעלו 20 מתנדבים בשנה הראשונה ו65 מתנדבים בשנה השנייה, כארבעה מתנדבים על כל חמישה זקנים בכל רשות בזמן נתון

³⁷ למפרט סל אימוץ סטנדרטי לדוגמא ראו: <https://www.sPCA.org.il/%D7%90%D7%99%D7%9E%D7%95%D7%A5-%D7%97%D7%99%D7%95%D7%AA/>

³⁸ את תוספת התשלום למטפל ישלם הזקן אשר יקבל את המימון ממשרד הרווחה.

³⁹ אגרה שנתית בגובה 53.5 ש"ח.

תהליך ההקמה יכלול: (1) גיוס מנהל/ת פרויקט בחצי משרה⁴⁰ (2) בחירת חמש רשויות מקומיות (3) גיוס רכז/ת פרויקט לכל רשות מקומית ב-40% משרה⁴¹ (4) איתור זקנים לתכנית⁴² (5) הקמת מערך מתנדבים והכשרתם⁴³ (6) בחירת עמותת בעלי-חיים לפרויקט (7) התאמת חיית המחמד לזקן ומטפלו.

⁴⁰ עובד/ת סוציאלית. מנהל/ת הפרויקט אחראית על הקמת הפרויקט על כל שלביו, יצירת שיתופי הפעולה עם הרשויות המקומיות ועמותות האימוץ, ניהול מקצועי של הרכזות ומעקב אחר התנהלות התכנית והשגת יעדיה.

⁴¹ רכז/ות התכנית אחראיים/יות על הקמת התכנית וקידומה במסגרת הרשות המקומית ובכלל זה איתור הזקנים לתכנית ושמירה על קשר עימם, הקמת מערך המתנדבים, ליוויים והכשרתם.

⁴² תחילה יאותרו זקנים המרותקים לביתם ולאחר מכן תבחן ההתאמה והנכונות של הזקן/ה והמטפלת/ת לאמץ חיית מחמד.

⁴³ מערך המתנדבים המתאים לחלופה זו הוא מגוון אך המשותף לכל המתנדבים הוא שעליהם להיות אוהבי חיות. המתנדבים יאותרו מקרב האוכלוסיות הבאות: תלמידים במסגרת מחויבות אישית (באישור הוריהם), תנועות נוער (באישור הוריהם) ומתנדבים בארגונים וולונטריים מקומיים. על המתנדבים להיות בני 15+ ובעלי יכולת לארח את חיית המחמד בביתם בעת הצורך. הכשרת המתנדבים תעשה בשיתוף עובדים סוציאליים מהמחלקה המקומית לשירותים חברתיים ונציגי עמותת האימוץ הנבחרת ביום מרוכז אשר יכלול בין היתר כלים לפיתוח מערכת יחסים עם הזקן ובחינת מצבו וכלים לטיפול בחיית המחמד.

חלופה ב' – "מחוברים" – פתרון טכנולוגי הכולל חיבור לפלטפורמת תקשורת ואינטראקציה חברתית בטלויזיה של הזקן.

הזקנים מרותקי הבית יחוברו דרך הטלויזיה הבייתית לפלטפורמה טכנולוגית באמצעותה יוכלו לתקשר עם חברים ובני משפחה דרך שיחות וידאו ווואטסאפ ולהעשיר את עולמם בהרצאות וקורסים. הערך הגדול ביותר של המערכת הוא החיבור הקהילתי. במקביל לחיבור בבית הזקן, יחוברו למערכת מרכזי יום לקשיש בקרבת מגוריו אשר ישדרו ברגע האמת פעילויות שהזקן יוכל להשתתף בהן מרחוק כגון הרצאות, חוגים ושיחות, ולחלוק את החוויה עם זקנים הנמצאים במרכז היום וזקנים נוספים המרותקים לביתם.

ישנן מספר פלטפורמות טכנולוגיות אשר פותחו עבור זקנים ליצירת אינטראקציה חברתית וצריכת שירותי פנאי ובריאות אינטראקטיביים בביתם.⁴⁴ הפלטפורמה המוצעת בחלופה זו היא טכנולוגיה קיימת אשר פותחה בישראל על-ידי חברת UNIPER Care⁴⁵ (להלן: "יוניפר").

סיבות לבחירה בחברת יוניפר: (1) יוניפר פועלת כיום בשותפות עם משרד הרווחה בכדי להנגיש לזקנים שברשותם חיבור למערכת את שירותי התרבות והפנאי המתקיימים במרכזי היום לקשיש.⁴⁶ (2) הממשק והתמיכה הם בשפה העברית. (3) זוהי הפלטפורמה היחידה כיום הכוללת מגוון אפשרויות לתקשורת עם זקנים נוספים מלבד שיחות צ'אט.

המוצר של יוניפר כולל מערכת טכנולוגית, מצלמה ושלט פשוטים וקלים לתפעול המתחברים לטלויזיה של הזקן. ההתקשרות עם יוניפר תתבצע באמצעות התקשרות פומבית לספק יחיד.⁴⁷

תנאי להשתתפות:

- בבית הזקן חיבור לאינטרנט וטלויזיה בעלת חיבור HDMI.

הוצאה לפועל: לטובת יישום החלופה יבחרו חמישה מרכזים המספקים פעילות לזקנים, אחת בכל רשות מקומית.

⁴⁴ לדוגמא ראו: <https://www.homecaremag.com/top-10-technology-devices-seniors>

⁴⁵ אתר יוניפר: <https://www.unipercare.com/en/106>

⁴⁶ "How Uniper improves emotional health among older adults in Israeli community centers", Uniper WebSite

⁴⁷ ספק יחיד: הספק היחיד שמסוגל לבצע את נושא ההתקשרות לפי זכות מכוח הדין או בהתאם למצב הדברים בפועל, על פי תקנה 3(29) לתקנות חובת המכרזים תשנ"ג-1993. מקור: **מילון מונחים (ספק יחיד)**, אתר הרכש הממשלתי; סוג ההתקשרות מבוססת על התקשרות קודמת בין משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים לבין חברת יוניפר. מקור: התקשרות פומבית מס' 2017/561 לביצוע ספק יחיד עבור הפעלת תוכנית פיילוט מרכזי יום מרחוק

תהליך ההקמה יכלול: (1) גיוס מנהל/ת פרויקט בחצי משרה⁴⁸ (2) בחירת חמש רשויות מקומיות (3) איתור זקנים לתכנית⁴⁹ (4) התקנת הטכנולוגיה בבית הזקן והדרכתו (5) התקנת הטכנולוגיה במרכזי היום לקשיש והדרכת הצוות.

התקנת המערכות, הדרכת המשתמשים והתמיכה הטכנית השוטפת יעשו על-ידי חברת UNIPER.

⁴⁸ עובד/ת סוציאלית. רכז/ת הפרויקט אחראית על הקמת הפרויקט על כל שלביו, יצירת שיתופי הפעולה, ניהול ומעקב אחר התנהלות התכנית והשגת יעדיה.

⁴⁹ תחילה יאותרו זקנים המרותקים לביתם ולאחר מכן תבחן ההתאמה הטכנולוגית.

חלופה ג' – "מפגשים" – מפגשים בבית הזקן עם שני זקנים מתנדבים בעלי מאפיינים דומים לזה של הזקן.

חלופה זו מציעה לבצע את 'תכנית הפיילוט' באופן נרחב יותר ובהתאם להמלצות דוח צוות המחקר מטעם מכון ברוקדייל שליווה והעריך את יישום התכנית להפגת בדידות מרותקי בית. החלופה מציעה לערוך מפגשים בבית הזקן המרותק לביתו, אך במקום עם מתנדב אחד פעם בשבוע למשך כשעה וחצי, המפגשים יערכו עם שני מתנדבים זקנים פעמיים בשבוע למשך כשעתיים לפחות. במסגרת החלופה נבנית קבוצה אשר מקיימת את המפגש החברתי בבית הזקן שאינו מסוגל לקיים מפגשים מסוג זה במסגרת מועדוני הקשישים שבאזור מגוריו. בנוסף, יערוך כל אחד משני הזקנים המתנדבים שיחת טלפון שבועית אל מרותק הבית לשימור הקשר בין מפגש למפגש.

בחלופה זו חשיבות רבה לאיתור מתנדבים ושידוכם בזוגות באופן ממוקד לזקן המרותק לביתו כך שתיווצר קבוצה חברתית מגובשת וקבועה. על-כן, המתנדבים שיגוייסו יהיו לאחר פרישה⁵⁰ ובעלי נכונות להתנדב לטווח ארוך. המתנדבים ישתתפו בפעילויות גיבוש והכשרה לאורך תקופת ההתנדבות בכדי לייצר עבורם קבוצת השתייכות ולהעניק להם כלים לצלוח את משימת ההתנדבות ובכך ליצור המשכיות והשתתפות ארוכת טווח מצידם.

תנאי להשתתפות: ללא תנאי מיוחד העולה על תנאי הבסיס.

הוצאה לפועל: לטובת יישום החלופה יופעלו כ-200 מתנדבים בשנה הראשונה, 40 בכל רשות וכ-500 מתנדבים בשנה השנייה, 100 בכל רשות.

תהליך ההקמה יכלול: (1) גיוס מנהל/ת פרויקט ב-75% משרה⁵¹ (2) בחירת חמש רשויות מקומיות (3) גיוס רכז/ת פרויקט לכל רשות מקומית ב-40% משרה לשנה ו-75% משרה בשנה השנייה⁵² (4) איתור זקנים לתכנית⁵³ (5) הקמת מערך מתנדבים והכשרתם.⁵⁴

⁵⁰ כלומר, נשים בנות 62+ וגברים בני 67+.

⁵¹ עובד/ת סוציאלית. מנהל/ת הפרויקט אחראית על הקמת הפרויקט על כל שלביו, יצירת שיתופי הפעולה עם הרשויות המקומיות, ניהול מקצועי של הרכזות ומעקב אחר התנהלות התכנית והשגת יעדיה.

⁵² רכז/ות התכנית אחראיים/ות על הקמת התכנית וקידומה במסגרת הרשות המקומית ובכלל זה איתור הזקנים לתכנית ושמירה על קשר עימם, הקמת מערך המתנדבים, ליוויים והכשרתם.

⁵³ תחילה יאותרו זקנים המרותקים לביתם ולאחר מכן תבחן ההתאמה והנכונות של הזקן/ה והמטפלת/ת לאמץ חיית מחמד.

⁵⁴ מערך המתנדבים המתאים לחלופה זו הוא מגוון אך המשותף לכל המתנדבים הוא שעליהם להיות אוהבי חיות. המתנדבים יאותרו מקרב האוכלוסיות הבאות: תלמידים במסגרת מחויבות אישית (באישור הוריהם), תנועות נוער (באישור הוריהם) ומתנדבים בארגונים וולונטריים מקומיים. על המתנדבים להיות בני 15+ ובעלי יכולת לארח את חיית המחמד בביתם בעת הצורך. הכשרת המתנדבים תעשה בשיתוף עובדים סוציאליים מהמחלקה המקומית לשירותים חברתיים ונציגי עמותת האימוץ הנבחרת ביום מרוכז אשר יכלול בין היתר כלים לפיתוח מערכת יחסים עם הזקן ובחינת מצבו וכלים לטיפול בחיית המחמד.

הערכת חלופות

החלופות יבחנו על-פי ארבעה קריטריונים בסולם של 1-5 (1 מייצג את הציון הנמוך ביותר ו5 מייצג את הציון הגבוה ביותר). משקל כל קריטריון מצוין בסוגריים :

1. **תועלת** (40%) : ירידה ברמת הבדידות שחשים זקנים המרותקים לביתם. הקריטריון מתייחס להיקף

ההשפעה והעוצמה של החלופה לצמצום התב"ר ולכן מקבל את המשקל הגבוה ביותר.

2. **עלות** (30%) : הערכת העלות מתייחסת להוצאה לפועל של כל חלופה באופן מלא לשנת פעילות. לעלות

משמעות מכרעת בבחירת החלופה ועל-כן קריטריון זה מקבל את המשקל השני בגודלו.

3. **מורכבות היישום** (20%) : מתייחס למורכבות שלב היישום ומושפע מכמות ואיכות שיתופי הפעולה בין

השחקנים, מהות והיקף השינוי וטווח הישום. זהו קריטריון שקיבל משקל נמוך יחסית כיוון ששלוש

החלופות מתבססות בעיקרן על תשתיות ושיתופי-פעולה קיימים.

4. **השפעות עקיפות** (10%) : כיצד ישפיע יישום החלופה על גורמים נוספים שאינם קהל היעד הישיר

להתערבות. קריטריון זה מקבל את המשקל הנמוך ביותר ומהווה מסייע בבחירת החלופה העדיפה.

יצויין כי במסגרת מסמך זה הוחלט שלא להכניס לשקלול את קריטריון השימויות הפוליטית כיוון שמוערך באופן

זהה בשלושת החלופות (לפירוט ראו נספח 6).

”חברי אמת” - ציון: 5

אימוץ חיית מחמד נמצא כמשפיע באופן חיובי על הפגת תחושת הבדידות בקרב זקנים. לחלופה זו פוטנציאל גבוה לממש את מטרת מסמך זה שכן נוכחות חיית המחמד בבית הזקן קבועה ומצריכה ממנו לטפל בה כך שהוא הופך לנחוץ וחיוני. כמו-כן, הקשר שירקם בין חיית המחמד לזקן מהווה את הקשר החברתי החסר לזקן, קשר רגשי הנגיש לו בכל זמן שיבחר.⁵⁵

”מחברים” - ציון: 4

מחקרים הוכיחו כי שימוש במחשב ואינטרנט מפחית את תחושת הבדידות.⁵⁶ השימוש במחשב ואינטרנט בקרב זקנים הולך וגדל, כך גם השימוש במדידות חברתיות. עובדה זו מציגה את הפוטנציאל הטמון בלימוד זקנים חסרי אוריינות דיגיטלית שימוש בטכנולוגיה לשם הפגת בדידות. מרגע שביכולתם של הזקנים להפעיל את הטכנולוגיה, הם יכולים לפתח קשרים חברתיים ולהשתתף בפעילויות חברתיות. עם זאת, מאפיינים נוספים של הזקן המרותק לביתו כגון התדרדרות ביכולות הקוגניטיביות והפיזיות, עשויות להקשות עליו בתפעול הטכנולוגיה במלואה.

”מפגשים” - ציון: 3

אחת המסקנות המרכזיות שעלו מתוך מחקר ההערכה של פרוייקט הפיילוט להפגת בדידות בקרב זקנים מרותקי בית הייתה שבכדי ליצור השפעה אפקטיבית יש להעריך את משך המפגשים ולהעלות את תדירותם.⁵⁷ בנוסף, מחקרים הראו כי קיימת חשיבות רבה להדדיות הקשר במערכת יחסים חברתית כך שהזקן יוכל לא רק להיתרם אלא גם לתרום.⁵⁸ בחלופה זו הדגש הינו על כך שהזקן הוא חלק שווה בקבוצה ובכך מתחזקת תחושת השייכות החברתית שלו. עם זאת, המענה המוצע עוד לא נוסה והוערך ומאחר ומדובר באינטראקציה אשר לה התחלה וסיום, מענה זה עשוי להשפיע פחות משאר החלופות על תחושת הבדידות.

⁵⁵ Clare Gardiner et al., (2018), **Interventions to reduce social isolation and loneliness among older people: an integrative review**, Health and Social Care in the Community (2018) 26(2), pp. 147–157; Lea B. Jennings, (1997). **Potential Benefits of Pet Ownership in Health Promotion**, Journal of Holistic Nursing, 15(4), pp. 358–372; Ian H. Stanley et al., (2014), **Pet ownership may attenuate loneliness among older adult primary care patients who live alone**, Aging & Mental Health Journal, 18(3), pp. 394–399; Marian R. Banks & William A. Banks, (2005), **The effects of group and individual animal-assisted therapy on loneliness in residents of long-term care facilities**, Anthrozoös - A multidisciplinary journal of the interactions of people and animals, 18(4), pp. 396–408; Cheryl A. Krause-Parello PhD, RN, (2012), **Pet Ownership and Older Women: The Relationships Among Loneliness, Pet Attachment Support, Human Social Support, and Depressed Mood**, Geriatric Nursing, Volume 33, Issue 3, May–June 2012, Pages 194–203

⁵⁶ Mona Choi et al., (2012), **Computer and internet interventions for loneliness and depression in older adults: a meta-analysis**, Healthcare informatics research, 18(3), p. 196

⁵⁷ מיכל לרון, (2018), **זה הזמן לפגוש - פעילות פגישות למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה**, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל, עמ. 39

⁵⁸ הווארד ליטוויין, (2003), **הזקן וחברתו בישראל: מערכות תמיכה חברתיות**, הזדקנות וזיקנה בישראל, עמ. 652–653

עלות (פירוט בנספח 7)

"חברי אמת" - ציון: 2

עלות כוללת: 8,763,500 ש"ח

מנהל/ת פרוייקט 240,000 ש"ח

רכזי/ות תכנית 672,000 ש"ח

תוספת תשלום למטפל 6,850,000 ש"ח

סל אימוץ, חיסונים ושירותים וטרינריים 480,000 ש"ח

האכלת חיות המחמד 450,000 ש"ח

הסעות ותגמול למתנדבים 66,500 ש"ח

שונות 5000 ש"ח

"מחוברים" - ציון: 5

עלות כוללת: 1,785,000 ש"ח

מנהל/ת פרוייקט 240,000 ש"ח

התקשרות מול חברת UNIPER 1,500,000 ש"ח

שונות ותמריצים 40,000 ש"ח

פרסום ושיווק 5,000 ש"ח

"מפגשים" - ציון: 4

עלות כוללת: 2,361,000 ש"ח

מנהל/ת פרוייקט 360,000 ש"ח

רכזי/ות תכנית 966,000 ש"ח

הסעות ותגמול למתנדבים 1,025,000 ש"ח

שונות 10,000 ש"ח

מורכבות היישום

"חברי אמת" - ציון: 2

מורכבות היישום ביחס לשאר החלופות היא גבוהה כיוון שמצריכה שיתוף פעולה עם שחקנים חדשים שעוד לא התקשרו ביניהם בפרוייקטים קודמים. ארגונים מרכזיים בחלופה הם עמותות בעלי-החיים אשר כיום בוחנים לעומק את ההתאמה בין הבעלים והכלב או החתול. באופן טבעי, ייתכן וחלק מההתאמות שיעשו לא יחזיקו מעמד לאורך זמן ממגוון סיבות וכפה על התהליך לעצור באמצע. כמו-כן, אימוץ חיית מחמד היא פעולה שאין להקל בה ראש ויש להבטיח דאגה ושמחת חיים לחיית המחמד. מסיבה זו, על כלל המעורבים להתחייב התחייבות ארוכת טווח להשתתפות והצלחת התכנית ולכן צפוי קושי בגיוס המשתתפים.

"מחברים" - ציון: 4

מורכבות היישום ביחס לשאר החלופות היא נמוכה כיוון שבבסיסה היא מצריכה לבצע התקשרות עם ספק אחד במכרז בלעדי אשר יטמיע את הטכנולוגיה ויספק את שירות התחזוקה.⁵⁹ לצד זה, מספר הזקנים המשתמשים במחשב ואינטרנט הולך וגדל ועל-כן השימוש בטכנולוגיה במטרה להפחית את תחושת הבדידות צפוי להיות פשוט. לבסוף, הטמעת הטכנולוגיה בבית הזקן היא פשוטה ומהירה וניתן לחבר זקנים רבים בפרק זמן קצר. עם זאת, חלופה טכנולוגית טומנת בחובה סיכויים לבעיות טכניות שעלולות לייצר התנגדות לשימוש מצד הזקנים.

"מפגשים" - ציון: 3

מורכבות היישום ביחס לשאר החלופות היא בינונית כיוון שהיא כוללת הקמה וניהול של מערך מתנדבים גדול שיש לשמרו לאורך זמן. מצד אחד, החלופה תיושם במסגרת 'קהילות תומכות' ולכן צפוי כי שיתוף הפעולה עם מנהלי הקהילות, המכירים את חברי הקהילה, יאפשר תהליך גיוס מתנדבים מהיר יחסית ואיכותי. מצד שני, גיוס, ניהול ושימור המתנדבים לאורך זמן והתאמתם לזקן מהווים אתגר משמעותי, הן מבחינת היקף המערך והן מבחינת איכות התגמול לכל מתנדב, והינם בסיס מהותי להצלחת החלופה.⁶⁰

⁵⁹ התקשרות כזו בוצעה בעבר בין משרד הרווחה לחברת יוניפר במסגרת התקשרות פומבית מס' 2017/561 לביצוע ספק יחיד עבור הפעלת תוכנית פיילוט מרכזי יום מרחוק

⁶⁰ בהתבסס על ממצאי המחקר: מיכל לרון, (2018), זה הזמן לפנאי - פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיירס-גיווינט-ברוקדייל, עמ' 22-23, 42; ההנחה היא שבקהילות חזקות יהיה שת"פ איכותי בין הרכות למנהלי הקהילה ובכך יושג גיוס איכותי של מתנדבים.

השפעות עקיפות

"חברי אמת" - ציון: 2

יישום חלופה זו יספק לכלבים וחתולים רבים בית, יקל על העומס שבבתי המחסה ובכך ישפר גם את רווחתם של בעלי-החיים בישראל⁶¹ עם זאת, ביחס לחלופות האחרות אשר עשויות להשפיע על אוכלוסיית הזקנים בצורה נרחבת, חלופה זו מקבלת ציון נמוך יותר.

"מחברים" - ציון: 3

רכישת הטכנולוגיה והחיבור לפעילויות מהבית זמינה לכל זקן שיחפוץ בה, גם אם אינו מרוחק לביתו. להשפעה זו פוטנציאל גבוה לפחית את תחושת הבדידות בקרב זקנים באופן כללי ואף למנוע מבעוד מועד הופעה של תחושת בדידות בקרב זקנים. על-אף שיוניפר כבר חיברו מרכזי יום לקשיש ברחבי הארץ, יישום החלופה יאפשר את הרחבת השירות לקהילות נוספות ויבטיח התאמה של המרחב הפיזי והתוכן לזקנים המשתתפים מהבית.

"מפגשים" - ציון: 5

מלבד שיפור רווחתם של מרותקי הבית, מתנדבי התכנית עשויים ליהנות ולהיתרם ממנה. לצד תחושת הסיפוק והמשמעותיות מהנתינה לאחר, הזקן המתנדב מפתח קשרים חברתיים, לומד ומתפתח ומשמר את חיוניותו. בכך, החלופה היא בעלת פוטנציאל גבוה למנוע את הופעת סימני הבדידות בקרב אותם מתנדבים.⁶²

⁶¹ אימוץ כלבים, אימוץ חתולים, אתר אגודת צער בעלי חיים בישראל

⁶² מיכל לרון, (2018), זה הזמן לפנאי - פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל, עמ. 33

סיכום הערכת חלופות

קריטריונים	משקל	חלופה א': "חברי אמת"	חלופה ב': "מחוברים"	חלופה ג': "מפגשים"
תועלת	40%	5	4	3
עלות	30%	2	5	4
מורכבות היישום	20%	2	4	3
השפעות עקיפות	10%	2	3	5
ציון משוקלל	100%	3.2	4.2	3.5

המלצת המדיניות

חלופה ב': "מחוברים" היא החלופה המומלצת אשר תביא לצמצום תופעת הבדידות בקרב זקנים המרותקים לביתם בצורה הטובה ביותר. במסגרת החלופה תוטמע פלטפורמת תקשורת לאינטראקציה חברתית של חברת יוניפר בטלוויזיה של הזקן כך שיוכל לייצר ולשמר קשרים עם זקנים נוספים ובני משפחה ולהתחבר לפעילויות במרכזי היום לקשיש.

החלופה קיבלה בקריטריון התועלת ציון גבוה אך לא הגבוה ביותר כיוון שעל-אף הפוטנציאל הטמון בשימוש בטכנולוגית תקשורת לשם הפגת הבדידות, יש לקחת בחשבון את הסיכויים להתדרדרות במצבו הבריאותי של הזקן אשר עשויה להשפיע לרעה על השימוש בפלטפורמה. בנוסף, החלופה קיבלה את הציונים הגבוהים ביותר בקריטריון העלות ובקריטריון מורכבות היישום. על אף שיתכנו תקלות טכניות כבכל אמצעי טכנולוגי, קיימת מעטפת תחזוקה ותמיכה מצד חברת יוניפר אשר תהיה נגישה וזמינה לזקן. היתרון הגדול ביותר מבחינת יישום החלופה הוא ההתקשרות הקיימת עם חברת יוניפר אותו החלופה מציעה להרחיב. לבסוף, לחלופה זו פוטנציאל רב להשפיע על תחושת הבדידות בקרב כלל הזקנים שכן ככל שיותר מרכזי יום לקשיש יחברו אליה, כך יותר זקנים יוכלו להישאר מעודכנים במה שקורה ולהמשיך להיות בקשר עם חבריהם בקהילה.

יצויין כי החלופה עמדה בשלושה מבחני ניתוח רגישות (נספח 8).

פרק היישום

הצגת המדיניות הנבחרת

”מחברים”

מטרת המדיניות: להפחית את תחושת הבדידות בקרב זקנים המרותקים לביתם ואשר אין באפשרותם להשתתף בפעילויות המוצעות לזקנים המצריכות יציאה מהבית.

כלי המדיניות הנבחרת במסגרת חלופה זו: חיבור לפלטפורמת תקשורת לאינטראקציה חברתית בטלויזיה של הזקנים מרותקי הבית יחוו דרך הטלויזיה הביטית לפלטפורמה טכנולוגית באמצעותה יוכלו לתקשר עם חברים ובני משפחה דרך שיחות וידאו ווואטסאפ ולהעשיר את עולמם בהרצאות וקורסים. במקביל לחיבור בבית הזקן, יחוו דרך למערכת מרכזי יום לקשיש בקרבת מגוריו אשר ישדרו ברגע האמת פעילויות שהזקן יוכל להשתתף בהן מרחוק ולחלוק את החוויה עם זקנים הנמצאים במרכז היום וזקנים נוספים המרותקים לביתם. הפלטפורמה המוצעת היא טכנולוגיה קיימת אשר פותחה בישראל על-ידי חברת יוניפר ואשר כבר מוטמעת במספר מרכזי יום לזקן בארץ במסגרת שותפות עם משרד הרווחה. המוצר של יוניפר כולל מערכת טכנולוגית, מצלמה ושלט פשוטים וקלים לתפעול.

האחראי הכולל ליישום

האחראית הכוללת ליישום המדיניות היא מנהלת הפרויקט אשר תגויס באופן ייעודי.⁶³

השלבים המרכזיים בניהול היישום שבאחריות מנהלת הפרויקט:

1. בחירה והתקשרות עם חמש רשויות מקומיות ליישום הפיילוט ובהן חמישה מרכזי יום לקשיש.
2. התקשרות עם חברת יוניפר וביצוע מכרז ספק יחיד.
3. גיוס זקנים מתאימים לפרויקט הכולל איתור, מיון ופנייה בסיוע העובדים הסוציאליים בשירות הזקן ואב/אם הקהילה התומכת בכל רשות.
4. פנייה והתקשרות מול בני משפחתם ומטפליהם הסיעודיים של הזקנים המטרה לקבל את הסכמתם ולגייסם להשתתפות ולעידוד הזקן להשתמש בטכנולוגיה.
5. סיוע בהתאמת התכנים והמרחב הפיזי במרכזי היום להשתתפות מרחוק של מרותקי הבית.

⁶³ מופיע בלשון נקבה אך מתייחס לשני המינים.

6. ניהול ומעקב שוטפים ומתן דין וחשבון לממונה עליה.

7. הובלה של ועדת פיקוח ובקרה על הפרויקט.

8. במידה והפיילוט יחשב כהצלחה ויוחלט על הטמעתו כתכנית קבועה, ניהול שלב ההרחבה וההטמעה.⁶⁴

מפת השחקנים המשפיעים והמעורבים ביישום

הטבלה מפרטת את השחקנים החל מרגע תחילת היישום ולאחר קבלת כלל האישורים הנדרשים בהתקשרות

שבין משרד הרווחה לג'ויינט-אשל.

קבוצה	שחקן ביישום	פעולות מרכזיות	חסמים אפשריים	מענים אפשריים
בתוך הארגון	מטה אגף בכיר אזרחים ותיקים במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים	גלית מבורך, מנהלת אגף בכיר אזרחים ותיקים	שותפה מרכזית בועדת הפיקוח והבקרה של הפרויקט ושותפה בקביעת הקריטריונים לבחירת רשויות מקומיות במסגרת הועדה	תיאום מפגשי ביניים מצומצמים למטרות עדכון ודיון בנקודות ספציפיות
	מטה אשל – ג'ויינט ישראל	מחלקת משאבי אנוש (גיוס עובדים)	גיוס מנהלת פרויקט	התבססות על עקרונות תהליך הגיוס שנעשה ב'פרויקט הפיילוט' להפגת בדידות בקרב מרותקי בית
	אירית פישר רייף, ראש תחום שירותים תומכים בקהילה באשל	ליווי ניהולי ומקצועי של מנהלת הפרויקט ומעקב אחר השגת יעדי הפרויקט	חוסר הסכמה עם דרך ניהול התכנית	מעורבות בגיוס מנהלת לפרויקט ותיאום ציפיות מראש בנוגע לדרך ניהולו
	מנהלת הפרויקט	שותפה מרכזית בועדת הפיקוח והבקרה של הפרויקט ושותפה בקביעת הקריטריונים לבחירת רשויות מקומיות במסגרת הועדה	לא נצפים חסמים אפשריים	
		התקשרות עם חמש רשויות מקומיות ליישום הפיילוט ובהן חמישה מרכזי יום לקשיש	קושי בבחירת מרכזי היום לפיילוט כתוצאה מריבוי מרכזים במסגרת כל רשות מקומית	מתן תמריץ. מרכזי היום יגישו הצעה לתכנית עבודה מותאמת מבחינה פיזית, מבחינת תוכן ומבחינת תדירות

⁶⁴ פירוט אודות הצעדים שלאחר ביצוע הפיילוט מופיע בהמשך תכנית היישום.

לאוכלוסיית מרותקי הבית. התכנית הטובה ביותר תבחר במסגרת ועדת הפיקוח והבקרה ומרכז היום שיבחר יקבל בתמורה להשתתפותו תוספת תקציבית לפעילות					
בניית מסמך רשמי המפרט אודות שיתוף הפעולה בין הפרויקט לרשות המקומית וחתימה עליו טרם ההוצאה לפועל	חוסר הסכמה עם דרך היישום- הרשות המקומית מעוניינת להפעיל את התכנית בעצמה או להפעיל תכנית אחרת בניהולה				
קבלת סיוע מהגורם שכתב את מכרז היחיד בהתקשרות הראשונית של משרד הרווחה עם חברת יוניפר	חוסר הכשרה בכתובת מכרז ספק יחיד	התקשרות עם חברת יוניפר קר וביצוע מכרז ספק יחיד			
הקדשת זמן כחלק מתכנית העבודה ליצירת שותפויות ומתן דגש על הקשר עם השותפים, שיתופם בתהליך והתייעצות עמם	התקלות בחוסר שיתוף פעולה מצד המסייעים באיתור זקנים המתאימים לפרויקט	גיוס זקנים מתאימים לפרויקט הכולל איתור, מיון ופנייה.			
פנייה למנהלי המחלקות לאזרחים ותיקים ברשויות המשתתפות, אשר הינם חברים בוועדת הפיקוח והבקרה להתערב ולסייע					
מתן מענה ממוקד לכל זקן ומטפלו במסגרת הפיילוט ובעקבות כך, למידת לקחים לשלב ההטמעה שלאחר הפיילוט	חוסר עניין/חוסר בזמן/חוסר בידע טכנולוגי מצד בני המשפחה והמטפלים	פנייה והתקשרות מול בני משפחתם ומטפליהם הסיעודיים של הזקנים המטרה לקבל את הסכמתם ולגייסם להשתתפות ולעידוד הזקן להשתמש בטכנולוגיה			
מתן תמריץ כספי לפעילות עבור תכנית עבודה שתאושר על-ידי מנהלת הפרויקט	התנגדות מרכזי היום להתערבות הרכזת בפעילותם	סיוע בהתאמת התכנים והמרחב הפיזי במרכזי היום להשתתפות מרחוק של מרותקי הבית			

			ניהול ומעקב שוטפים	קושי באיסוף הנתונים לשם הערכה	בניית כלים למדידה והערכה מבעוד מועד הכוללים שיחות עם המשתתפים על-ידי מנהלת הפרויקט או בסיוע המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית ויצירת תשתית עבודה המחייבת את מנהלת הפרויקט להגיש דוח ביצוע אחת לרבעון לממונים עליה ולמשרד הרווחה
			פרסום הפעילות לקהל היעד	לא נצפים חסמים אפשריים	
			הובלה של ועדת פיקוח ובקרה על הפרויקט. בסמכות הועדה: הכולל שלב ראשוני של קביעת קריטריונים לבחירת רשויות מקומיות ובחירת הרשויות, שלב שוטף ובו פיקוח ובקרה ושלב סופי של ניתוח והחלטה על הטמעה קבועה או ביטול התכנית	קושי בניהול הועדה בגלל חוסר הסכמה של משתתפי הועדה בנוגע להחלטות קריטיות שבמסגרת אחריותה עד כדי קושי בהתקדמות הפרויקט	לשקול ניהול ועדה משותף עם אירית פישר רייף בכדי להציב אדם בעל סמכות גבוהה יותר בהובלת הועדה
				קיום שיחות אישיות עם כל אחד מחברי הועדה בכדי לגשר על הפערים	
מושאי המדיניות	הרשות המקומית	עובדים סוציאליים בשירות הזקן במחלקה לשירותים חברתיים	סיוע למנהלת הפרויקט באיתור זקנים המרותקים לביתם	קושי בהקצאת זמן למשימה	פנייה למנהלת המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית לסייע בהקצאת שעות לסיוע במשימה
				מתן תוספת תקציב עבור שעות עבודה נוספות אשר יועדו למשימת האיתור	
		אב/אם בית ב'קהילה תומכת'	סיוע למנהלת הפרויקט באיתור זקנים המרותקים לביתם	קושי בהקצאת זמן למשימה	פנייה למנהלת המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית לסייע בהקצאת שעות לסיוע במשימה
		המחלקה לאזרחים ותיקים	ניהול שיתוף הפעולה בין מנהלת הפרויקט לבין הארגונים בשטח	קושי בבחירת מרכז היום להשתתפות בתכנית בגלל פגיעה בשיווינויות בין המרכזים	קביעת קריטריונים ברורים לבחירת מרכז יום לקשיש

מרכזי יום לקשיש המשתתפים בפיילוט שחקן וטו		התאמה של המרחב הפיזי לשם שימוש יעיל ונוח במערכת	חלוקת הפעילויות למספר מרחבים במרכז היום כך שלא ניתן לשדר את כל הפעילויות שאינן מתקיימות בחדר בו מחוברת המערכת	תכנון מחדש את פריסת הפעילויות כך שבחדר בו מחוברת המערכת יתקיימו פעילויות ממגוון תחומים בסיוע מנהלת הפרויקט
		הפעלה ותפעול שוטף של המערכת	התמודדות עם בעיות טכניות	מינוי אחראי מערכת במרכז היום שילמד לעומק את תפעול המערכת ויהיה אחראי על הקשר עם התמיכה הטכנית של יוניפר
חברת יוניפר קייר		התקנת המערכת בבתי הזקנים ובמרכזי היום והדרכת הזקנים וצוותי מרכזי היום בהפעלת המערכת	קושי באספקת מערכות רבות בפרק זמן קצר	חיבור הדרגתי של המשתתפים בפרוייקט למערכת בהתאם ללוח זמנים שיקבע מראש
		תפעול, תמיכה טכנית ותחזוקה שוטפים	התאמת מערך כוח האדם לכמות הלקוחות החדשה עלול לקחת זמן ארוך מהצפוי	חברת יוניפר יכולה לשכור את שירותיהם של טכנאים חיצוניים שיספקו תמיכה טכנית עד להקמת מערך פנימי
			תקלות טכניות חוזרות ונשנות הפוגעות בחוויית המשתמש ובקיום מוצלח של הפיילוט	באם אין פתרון טכני לתקלות, יש לשקול להכריז על כשלון החלופה הטכנולוגית ולסיים את הפיילוט מוקדם מהמתוכנן
זקנים המרותקים לביתם אשר נבחרו להשתתף בתכנית הפיילוט שחקן וטו		הסכמה להצטרפות לתכנית	חשש מהתחייבות לפרוייקט	מסגור ההצטרפות לפרוייקט באופן משכנע : מערכת ידידותית, פרוייקט לא מחייב, הצטרפות לתקופת ניסיון, הדרכה ותמיכה זמינים
		קבלת הדרכה לשימוש במערכת ושימוש שוטף בטכנולוגיה	קושי בתפעול המערכת	סיוע של בני משפחה ומטפלים ועידוד השימוש במערכת על-ידי : חלוקת חוברת הפעלה בשפה הרלוונטית למטפלים, הקמת מערך תמיכה טכנית זמין בחברת יוניפר בהתאם לצרכים העולים מהשטח

			התדרדרות במצב הבריאותי	בחינה של מנהלת הפרויקט ועובדת סוציאלית מעבר לתכנית אחרת מתאימה יותר
שחקנים חיצוניים	בני משפחה של הזקן המרותק לביתו שחקן וטו	עידוד שימוש במערכת וסיוע בתפעולה	מחסור במשאבי זמן להתעסקות בשימוש במערכת	הסבר המשמעויות לבני המשפחה על-ידי מנהלת הפרויקט (בהם שיפור התקשורת עם הזקן ושיפור הבקרה על מצבו) ושמירה עימם על קשר בכדי לתזכר אותם לעודד את השימוש במערכת
	מטפלים סיעודיים שחקן וטו	עידוד שימוש במערכת וסיוע בתפעולה	מחסור בידע טכנולוגי, פערי שפה	תיאום מול חברת יוניפר במסגרת חוזה ההתקשרות הדרכה בשפה האנגלית, הרוסית או הערבית לפי הצורך למטפלים הסיעודיים בעת שידרכו את הזקנים
	מכון ברוקדייל	בחינת תהליך יישום התכנית ותרומתה למשתתפים	מחסור במשאבים לליווי התכנית למשך כל תקופת הפיילוט	צמצום היקף המחקר למספר קטן של רשויות מקומיות

לוח זמנים ליישום

הטבלה בנוייה באופן כרונולוגי ומתארת את הפעולות המרכזיות ביישום לאחר גיוס מנהלת פרויקט

משך הזמן	פעולה מרכזית	גורם אחראי
חודש 1	כינוס מפגש ועדת פיקוח ובקרה ראשונה בה ישתתפו נציג אגף בכיר אזורחים ותיקים במשרד הרווחה, ראש תחום שירותים תומכים בקהילה באשל ומנהלת הפרויקט להצגת מנהלת הפרויקט, תיאום ציפיות וקביעת קריטריונים לבחירת רשויות מקומיות	אירית פישר-רייף, ראש תחום שירותים תומכים בקהילה באשל
חודשים 2-3	כתיבת תכנית עבודה והצגתה בפני חברות הועדה	מנהלת הפרויקט
	התקשרות עם חמש רשויות מקומיות ליישום הפיילוט ובהן חמישה מרכזי יום לקשיש	מנהלת הפרויקט
חודשים 4-5	התקשרות עם חברת יוניפר וביצוע מכרז ספק יחיד	מנהלת הפרויקט
	גיוס זקנים לשנת הפיילוט הראשונה	מנהלת הפרויקט
	התקנת המערכת בבתי הזקנים ובמרכזי היום והדרכת הזקנים וצוותי מרכזי היום בהפעלת המערכת	חברת יוניפר
	כינוס מפגש שני של ועדת הפיקוח והבקרה בה ישתתפו נציג אגף בכיר אזורחים ותיקים במשרד הרווחה, ראש	מנהלת הפרויקט

	תחום שירותים תומכים בקהילה באשל, מנהלת הפרויקט ומנהלי המחלקות לאזרחים ותיקים ברשויות המקומיות הנבחרות להיכרות, תיאום ציפיות ויציאה משותפת ליישום	
חודש 6	סיוע בהתאמת התכנים והמרחב הפיזי במרכזי היום להשתתפות מרחוק של מרותקי הבית	מרכזי יום לקשיש המשתתפים בפיילוט בסיוע מנהלת הפרויקט
חודש 7	התחלת הרצת הפיילוט בפועל	מנהלת הפרויקט
חודש 11-12	גיוס זקנים לשנת הפיילוט השנייה	מנהלת הפרויקט בסיוע עובדים סוציאליים בשירות הזקן במחלקה לשירותים חברתיים ואב/אם בית ב'קהילה תומכת'
	התקנת המערכת בבתי הזקנים והדרכת הזקנים בהפעלת המערכת	חברת יוניפר
שוטף - אחת לחודש	פגישת מעקב ביצוע	מנהלת הפרויקט וראש תחום שירותים תומכים בקהילה באשל
שוטף - אחת לרבעון	פגישת ועדת פיקוח ובקרה. מטרת פגישות הועדה הן : עדכונים, היגוי, קבלת החלטות משותפת, פתרון בעיות ומעקב אחר התקדמות הפרויקט פירוט פגישות ספציפיות של הועדה מצויינות בטבלה באם הן בעלות תוכן חשוב מעבר לשוטף	מנהלת הפרויקט
שוטף	ניהול ומעקב הכוללים בחינת עמידה ביעדים, עדכון בהתקדמות מחקר ההערכה של מכון ברוקדייל, שיחות עם זקנים, בני משפחה ומטפלים אודות ההשתתפות ושביעות הרצון	מנהלת הפרויקט
שוטף	הפעלה ותפעול של המערכת בהתאם לתכנית העבודה	מרכזי יום לקשיש המשתתפים בפיילוט
שוטף - מרגע ההתקשרות בין הרשות המקומית למנהלת הפרויקט	ניהול שיתוף הפעולה בין מנהלת הפרויקט לבין הארגונים בשטח	המחלקות לאזרחים ותיקים בשיתוף מנהלת הפרויקט
שוטף - מרגע חיבור המערכת בבתי הזקנים ומברכי היום	תפעול, תמיכה טכנית ותחזוקה שוטפים	חברת יוניפר
שוטף - מרגע כניסת המנהלת לתפקיד	ליווי ניהולי של מנהלת הפרויקט ומעקב אחר השגת יעדי הפרויקט	ראש תחום שירותים תומכים בקהילה באשל
שוטף - מרגע חיבור המערכת בבתי הזקנים ומברכי היום	בחינת תהליך יישום התכנית ותרומתה למשתתפים	מכון ברוקדייל
בתום הפיילוט – חודש 27	הגשת ממצאי מחקר ההערכה	מכון ברוקדייל
בתום הפיילוט – חודש 29-30	כינוס שני מפגשי ועדה בכירה בה ישתתפו מנהלת אגף בכיר אזרחים ותיקים במשרד הרווחה, ראש תחום שירותים תומכים בקהילה באשל, מנהלת הפרויקט וגורמים נוספים אשר ימצאו רלוונטיים להחלטה האם לעבור לשלב הטמעה, תיקון נקודות שנכשלו והרצת פיילוט נוסף או גניזת הפרויקט	מנהלת הפרויקט

בתום הפיילוט – חודש 31	במידה ויוחלט להמשיך לשלב הטמעה או הרצת פיילוט נוסף ולאור הקצאת המשאבים, כתיבת תכנית עבודה ולוחות זמנים להמשך הפעלת התכנית במתכונת החדשה	מנהלת הפרויקט
------------------------	---	---------------

הערכת היישום והמדיניות המוצעת

הערכת היישום- מדדי ביצוע

1. גיוס זקנים מרותקי בית להשתתפות בתכנית :

- גיוס 100 זקנים, 20 בכל רשות מקומית להשתתפות בתכנית תוך חצי שנה מרגע גיוס מנהלת הפרויקט (כישלון : גיוס מתחת לעשרה זקנים ברשות)
- התמדה בתכנית למשך שנה בשנת הפיילוט שראשונה של 75% מהמשתתפים (לא כולל משתתפים שנשרו כתוצאה מהתדרדרות מצבם הבריאותי)
(כישלון : התמדה בתכנית למשך שנה של פחות מ-50% מהמשתתפים)
- גיוס 150 זקנים, 30 בכל רשות מקומית להשתתפות בתכנית תוך שלושה חודשים בשנת הפעילות השנייה (כישלון : גיוס מתחת ל-15 זקנים בכל רשות)
- התמדה בתכנית של 70% מהזקנים שהשתתפו בשנת הפיילוט השנייה (לא כולל משתתפים שנשרו כתוצאה מהתדרדרות מצבם הבריאותי)
(כישלון : התמדה בתכנית למשך שנה של פחות מ-50% מהמשתתפים)

2. הטמעה ותפעול מערכת יוניפר :

- משך הזמן לפתרון בעיות טכניות של כלל הפניות לא יעלה על חמישה ימי עסקים
- משך הזמן לפתרון בעיות טכניות של 80% מהפניות לא יעלה על שלושה ימי עסקים
- משך הזמן לפתרון בעיות טכניות של 50% מהפניות לא יעלה על שני ימי עסקים
- עד לתום תקופת התקנת מערכות יוניפר בבתי הזקנים בשנה הראשונה יעשו לפחות 40 הדרכות פרונטליות או טלפוניות לבני משפחה תומכים
- עד לתום תקופת התקנת מערכות יוניפר בבתי הזקנים בשנה השנייה יעשו לפחות 80 הדרכות פרונטליות או טלפוניות לבני משפחה תומכים

3. השתתפות פעילה של הזקנים בתכנית (ימדד בכל סוף שנת פעילות) :

- שימוש במערכת יוניפר שלוש פעמים בשבוע לפחות בקרב 80% מהמשתתפים
- שימוש במערכת יוניפר פעם ביום לפחות בקרב 50% מהמשתתפים
- 80% מהזקנים השתתפו לפחות פעם בשבוע בפעילות חברתית במסגרת מרכז היום לקשיש
- 80% מהזקנים שוחחו לפחות פעם בשבוע עם בן משפחה באמצעות המערכת
- 50% מהזקנים שוחחו לפחות פעם בשבוע עם חבר באמצעות המערכת
- 50% מהזקנים שוחחו לפחות פעם בחודש בצי'אט קבוצתי באמצעות המערכת

4. הצעת פעילויות פנאי של מרכזי היום לקשיש :

- מרכזי היום לקשיש שידרו פעילות אחת ביום לפחות בחצי השנה הראשונה ליישום (בימי הפעילות של המרכז)
- מרכזי היום לקשיש שידרו שתי פעילויות ביום לפחות לאחר חצי שנה ולאורך כל תקופת הפיילוט (בימי הפעילות של המרכז)

הערכת מטרות המדיניות

הפחתת תחושת הבדידות בקרב זקנים המרותקים לביתם כתוצאה משימוש במערכת יוניפר יימדד על-ידי החוקרים המלווים מטעם מכון ברוקדייל באופן הבא :

1. תשאול הזקנים המשתתפים בפיילוט :

הזקנים שיצטרפו לתכנית בשנתה הראשונה יתושאלו בשלוש נקודות זמן. טרם ההשתתפות (במהלך גיוסם), לאחר חצי שנה מחיבור למערכת (בפועל מדובר בתום השנה הראשונה לפיילוט) ובתום השנה השנייה (בסיום הפיילוט). הזקנים שיצטרפו בתחילת השנה השנייה יתושאלו בשתי נקודות זמן. טרם ההשתתפות ובתום הפיילוט.

תשאול טרם ההשתתפות יכלול מילוי שאלון ראשוני. בתשאול השני כל זקן יתושאל באחת מן הצורות הבאות : מפגשים פנים אל פנים, שאלונים ושיחות טלפוניות. המפגש האחרון יעשה פנים אל פנים. כל התשאולים יעסקו בבחינת השינוי בתחושת הבדידות של הזקן ובשביעות רצונו מהתכנית. תחושת הבדידות תימדד בסקאלה של ארבעה מצבים : לעיתים קרובות, לפעמים, לעיתים רחובות ואף פעם לא. זקן יוגדר כבודד אם סימן שחש בודד לפעמים או לעיתים קרובות.

❖ **הצלחה** תיחשב אם מבין כל האנשים שדיווחו בתחילת הפיילוט שהם חשים בדידות ימדד שיפור של 20% בתום שתי שנות הפיילוט.

❖ **כשלון** ייחשב אם תחושת הבדידות לא תפחת ביותר מ-5% בתום שתי שנות הפיילוט.

❖ **מדד ביניים להצלחה**: בחינת שביעון הרצון מהתכנית לאחר חצי שנת פעילות. לאחר חצי שנה 80% מהמשתתפים יהיו מרוצים או מרוצים מאוד מהשתתפותם בתכנית.

2. תשאול הזקנים המגיעים לפעילויות במרכזי היום:

התשאול יעשה בתום תקופת הפיילוט ומטרתו לבחון את השפעת הפיילוט מנקודת מבט הקבוצה החברתית אליה משתייך הזקן המרותק לביתו, קבוצה בה חברים זקנים בעלי פוטנציאל להפוך למרותקי בית בהמשך חייהם. לטובת התשאול יבחרו בסיוע מנהלי מרכזי היום עשרה זקנים בכל רשות מקומית אשר ישאלו פנים אל פנים אודות יחסם לפרויקט: דעותיהם על הפרויקט, האם וכיצד הושפעו ממנו, האם יצרו קשרים חברתיים עם הזקנים המרותקים לביתם והאם היו רוצים לקבל מערכת כזו במידה והיו מרותקים לביתם.

3. תשאול בני המשפחה של הזקנים המרותקים לביתם:

התשאול יעשה בשתי נקודות זמן, בשתייהן יתושאלו בני המשפחה של הזקנים שהשתתפו בפיילוט החל משנתו הראשונה. לכל זקן ירשם בן משפחה כאיש קשר מרכזי אליו ישלח שאלון למילוי אודות שביעות הרצון מהתכנית, כיצד השפיעה על הזקן ובני משפחתו, תדירות השימוש של בני המשפחה ותפעול המערכת. בנוסף, יערך תשאול טלפוני דומה עם 50 בני משפחה, פעם אחת בתום השנה הראשונה ופעם שנייה בתום השנה השנייה, זאת בכדי לחלץ בתובנות עומק בנוסף לתובנות המתקבלות באמצעות השאלונים.

תרחישים אפשריים

השגת המטרה

1. היענות חסר של הזקנים המרותקים לביתם.

במידה ולא תהיה היענות מספקת מצד הזקנים המרותקים לביתם ולא יגוייסו מספר המשתתפים הרצוי, מומלץ לבדוק היענות במסגרת קהילות תומכות אחרות ברחבי הארץ ובמידה וקיימת, להעביר את הפיילוט אליהן. בתרחיש בו כל נסיונות הגיוס נכשלים, מומלץ להכריז על התכנית ככישלון ולגנוז אותה טרם שלב ההטמעה.

2. היענות יתר של הזקנים המרותקים לביתם בקהילות התומכות המשתתפות בפיילוט. במידה ויווצר עומס בפניות זקנים המרותקים לביתם להצטרף לתכנית, ניתן לנתח את ממצעי מחקר ההערכה עד לאותו השלב ובמידה ותדירות השימוש בטכנולוגיה ושביעות הרצון גבוהות, מומלץ לבחון הוספת תקציב להרחבת התכנית בתוך קהילות הפיילוט טרם סיומו.
3. היענות יתר של הזקנים המרותקים לביתם בקהילות תומכות נוספות לאלה המשתתפות בפיילוט. במידה ויווצר עומס בפניות זקנים המרותקים לביתם להצטרף לתכנית, יש להקים מאגר נתונים ובו פרטי הזקנים המבקשים להשתתף כך שבסיום הפיילוט ובמידה ויוחלט על יישום רחב, ניתן יהיה להיעזר במאגר הנתונים בבחירת הקהילות התומכות בהן יוטמע הפרויקט בשלביה הראשונים של ההטמעה הרחבה.

הצלחת הפיילוט

1. חוסר הצלחה של הפיילוט כתוצאה מתקלות טכניות ואי הצלחה בתפעולן מצד חברת יוניפר. כיוון שהמענה הוא טכנולוגי, ייתכן והיישום יתקל בכשלים טכניים אשר מסיבות שונות לא יהיה ניתן לפתור באופן שיאפשר המשך קיום מוצלח של התכנית. במצב שכזה ניתן לבחון האם קיימת חלופה טכנולוגית אחרת בשוק ומהן ההשלכות להחלפת ספק. מענה נוסף הוא הכרזה על הפיילוט ככישלון והפסקתו טרם מועד הסיום המתוכנן.
2. הצלחה חלקית של הפיילוט כתוצאה מכשלים ברי תיקון. לאור מסקנות צוות המחקר מטעם מכון ברוקדייל, באם ימצא כי הפיילוט לא עמד ביעדיו מסיבות שונות (כגון אי עמידה בזמנים, תקשורת לקוייה עם קהל היעד, שיפור של 5-20 אחוזים בתחושת הבדידות ועוד) אך יתכן והיה עומד ביעדים אם היה מתנהל אחרת, על הועדה הבכירה שתתכנס בסיום הפיילוט לנתח את הממצאים ולהחליט על המשך התהליך. שלוש אפשרויות עומדות בפניה: לגנוז את הפיילוט ולא להמשיך לשלב ההטמעה, לערוך שינויים ולבצע פיילוט נוסף מלווה בצוות מחקר או מעבר לשלב הטמעה הכולל את השינויים הרלוונטיים.
3. חוסר הצלחה של הפיילוט כתוצאה מאי עמידה במדד ההצלחה. במידה ולא ימדד שיפור הגבוה מ-5% בתחושת הבדידות בתום שתי שנות הפיילוט, מומלץ להכריז על התכנית ככישלון ולגנוז אותה טרם שלב ההטמעה.

ביבליוגרפיה

- אגודת צער בעלי חיים בישראל. "אימוץ כלבים, אימוץ חתולים". אתר אגודת צער בעלי חיים בישראל. נדלה מתוך: <https://spca.co.il/%D7%90%D7%99%D7%9E%D7%95%D7%A6%D7%99%D7%9D/>
- אגף השכר והסכמי עבודה. (2017). "דין וחשבון על הוצאות השכר של הגופים הציבוריים לשנת 2017". דוח 25 (א). משרד האוצר. נדלה מתוך: <https://hsgs.mof.gov.il/Documents/2017-1.pdf>
- אגף מנהל ומשק – תחום מכרזים להתקשרויות ורכש. (2017). "כוונת התקשרות פומבית מס' 2017/561 לביצוע ספק יחיד עבור הפעלת תוכנית פיילוט מרכזי יום מרחוק". משרד הרווחה והשירותים החברתיים
- אופנהיים, ש. [26.07.2018]. "מפיגים את בדידותם של האזרחים הותיקים ברמת-גן". אתר RMG City מקומונט רמת-גן. נדלה מתוך: <https://www.rmgcity.co.il/%D7%9E%D7%A4%D7%99%D7%92%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%AA-%D7%91%D7%93%D7%99%D7%93%D7%95%D7%AA%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%90%D7%96%D7%A8%D7%97%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%95%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9D/>
- אמץ סבא. "אודות". אתר אמץ סבא. נדלה מתוך: <https://www.ametzsaba.org/>
- אמץ סבא. "שותפים בפרויקט". אתר אמץ סבא. נדלה מתוך: <https://www.ametzsaba.org/blank-5>
- אשל. "אמצע הדרך תעסוקת מבוגרים 45-75 פיילוט". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/node/25750>
- אשל. "גמלאים פעילים סביבתיים". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/node/25784>
- אשל. "הפגת בדידות". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/node/25088>
- אשל. "מרותקי בית (סל"ב)". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/node/25355>
- אשל. "מרכזי אפ 60+". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/node/8330>
- אשל. "ניצול יכולת האינטרנט להפגת בדידות". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/node/8336>
- אשל. "פעילות חברתית למרותקי בית חברי קהילה תומכת". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/node/21781>
- אשל. "פעילות פנאי מרותקי בית (סל"ב)". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/node/25762>
- אשל. "קהילה לדורות". אתר ג'וינט ישראל אשל. נדלה מתוך: <http://www.eshelnet.org.il/KehilaLedorot>

אשל. "שחפים- הפגת בדידות באמצעות קהילות צעירות". אתר גיוינט ישראל אשל. נדלה מתוך :
<http://www.eshelnet.org.il/node/25777>

אשל. "תכנית אמצ' סבא". אתר גיוינט ישראל אשל. נדלה מתוך : <http://www.eshelnet.org.il/node/25776>

אשל. "תכנית לניצולי שואה- קפה אירופה". אתר גיוינט ישראל אשל. נדלה מתוך :
<http://www.eshelnet.org.il/node/25352>

ביו-דוג. "טבלת האכלה". אתר ביו-דוג. נדלה מתוך : <https://www.biodog.co.il/food-table>

בן-דוד, יאיר. [24.02.2019]. "אחד משניים : מי יבקיע את חומת הבדידות שסוגרת על הקשישים?". אתר הארץ. נדלה מתוך : <https://www.haaretz.co.il/blogs/midatova/BLOG-1.6961526?fbclid=IwAR0LGmCsEYVTWry3b0SNQNconqXP7S8gJSbw0TCA8dnh-g6bFdXlkc42InQ>

בקר, אהוד. (2016). "תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים". מרכז המחקר והמידע של הכנסת. נדלה מתוך : https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/51f988db-fd3d-e611-80dc-00155d010ede/2_51f988db-fd3d-e611-80dc-00155d010ede_11_7866.pdf

ברודסקי, גיני, שנור, יצחק, באר, שמואל. "קשישים בישראל שנתון סטטיסטי 2015". מכון מאיירס-גיוינט-ברוקדייל. נדלה מתוך : <https://brookdale.jdc.org.il/wp-content/uploads/2017/12/shnaton2016-new.pdf>

ברודסקי, גיני, שנור, יצחק, באר, שמואל. "קשישים בישראל שנתון סטטיסטי 2016". מכון מאיירס-גיוינט-ברוקדייל. נדלה מתוך : <https://brookdale.jdc.org.il/wp-content/uploads/2017/12/shnaton2016-new.pdf>

ברודסקי, גיני, שנור, יצחק, באר, שמואל. (2018). "בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017". מכון מאיירס-גיוינט-ברוקדייל. נדלה מתוך : <http://www.eshelnet.org.il/sites/default/files/shnaton-2017.pdf>

ברודסקי, גיני, שנור, יצחק, באר, שמואל, נויל, אלקסה. (2018). "בני 65+ בישראל 2018". מכון מאיירס-גיוינט-ברוקדייל. נדלה מתוך : https://brookdale.jdc.org.il/wp-content/uploads/2018/02/MJB-Facts_and_Figures_Elderly-65_in_Israel-2018_Hebrew.pdf

גיוינט ישראל אשל. "אודות אשל". אתר גיוינט ישראל אשל. נדלה מתוך :
<http://www.eshelnet.org.il/about>

גיוינט ישראל- אשל. "קהילה תומכת – הדור הבא. אתר גיוינט ישראל- אשל. נדלה מתוך :
<http://www.eshelnet.org.il/KehilaTomechet>

גיוינט ישראל אשל. עמוד הפייסבוק. נדלה מתוך : <https://www.facebook.com/jdcshel>

הכנסת העשרים. (2017). "אושרה הקמת ועדה לבניית תכנית אז לאומית בתחום הזקנה". חדשות ועדת הכנסת. אתר הכנסת ה-20. נדלה מתוך :
http://m.knesset.gov.il/Activity/Committees/knesset/News/Pages/knesset_31.10.17.aspx

הכנסת העשרים. (2018). "דוח ביניים לתוכנית אב-לאומית בתחום הזקנה".

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2016). "לרגל יום האזרח הוותיק הבין-לאומי שיחול ב-1 באוקטובר 2016, מפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מבחר נתונים בנושאים שונים על אזרחי ישראל הוותיקים בני 65 ומעלה". הודעה לתקשורת. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. נדלה מתוך :

<https://www.cbs.gov.il/he/pages/search/SearchResultsMain.aspx?k=%D7%A0%D7%AA%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%9D%D7%9C%D7%A8%D7%92%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%A4%D7%9D%D7%94%D7%90%D7%96%D7%A8%D7%97%D7%94%D7%95%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%A7#k=%D7%A0%D7%AA%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%9D%D7%9C%D7%A8%D7%92%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%9D%D7%94%D7%90%D7%96%D7%A8%D7%97%D7%94%D7%95%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%A7>

המוסד לביטוח לאומי. "רמות הקצבה ואפשרויות הבחירה". אתר הביטוח הלאומי. נדלה מתוך :
https://www.btl.gov.il/benefits/Long_Term_Care/benefit_level/Pages/default.aspx

המשרד לשיויון חברתי. "הצלצול הזה הוא בשבילכם!". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/Departments/General/classroom_vatikim

המשרד לשיויון חברתי. "והדרת- בני ובנות שירות לאומי ואזרחי". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/departments/general/_adult_assistance

המשרד לשיויון חברתי. "ותיקים בתנועה". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/Departments/General/vatikim_btnua?fbclid=IwAR2eVKpXK3BBXx1eRjU1MtmfaD3vc9K9QHb-ziJdmY7PvkBc0UuIkD3GnH0

המשרד לשיויון חברתי. "מזקנים אתבונן". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
<https://www.gov.il/he/Departments/General/keshet>

המשרד לשיויון חברתי. "סטודנטים למען אזרחים ותיקים". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/Departments/General/university_shivyon

המשרד לשיויון חברתי. "פעילות גופנית וספורט עממי לאזרחים ותיקים". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/departments/general/league_shivyon

המשרד לשיויון חברתי. "פרויקט דרוש ניסיון". תעסוקה לאזרחים ותיקים. אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/departments/general/work_shivyon

המשרד לשיויון חברתי. "קתדראות ואוניברסיטאות עממיות". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/Departments/General/university_shivyon

המשרד לשיויון חברתי. "שלישי בשלייקס פלוס". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/departments/general/suspenders_tuesday

המשרד לשיויון חברתי. "תכנית כאן גרים". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך :
https://www.gov.il/he/departments/general/here_live_shivyon

המשרד לשיויון חברתי. "תכנית תהילה- השלמת השכלת יסוד למבוגרים". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך : https://www.gov.il/he/Departments/General/tehila_shivyon

הרן רוזן, מ. כהן קובץ', ג. רמות ניסקה, ת. (2018), "הביטוח הסיעודי בישראל", חטיבת המחקר, בנק ישראל. נדלה מתוך : <https://www.boi.org.il/he/Research/DocLib1/PP201801.pdf>

זעירא, ג. (2017). "תכניות לאומיות להתמודדות עם הזדקנות האוכלוסייה במדינות שונות". מרכז המידע והמחקר של הכנסת. נדלה מתוך : https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/059c03c5-1de2-e611-80cc-00155d0206a2/2_059c03c5-1de2-e611-80cc-00155d0206a2_11_6731.pdf

טלמור, ת. מרפאה בעיסוק וגנטולוגית, מנהלת ארצית של תכנית הפנאי למרותקי בית בארגון גויינט-אשל, שיחה טלפונית בתאריך 28.04.19.

כל זכות. "גמלת סיעוד". אתר כל זכות. נדלה מתוך : https://www.kolzchut.org.il/he/%D7%92%D7%9E%D7%9C%D7%AA_%D7%A1%D7%99%D7%A2%D7%95%D7%93

כל זכות. "מועדון לקשישים". אתר כל זכות. נדלה מתוך : https://www.kolzchut.org.il/he/%D7%9E%D7%95%D7%A2%D7%93%D7%95%D7%9F_%D7%9C%D7%A7%D7%A9%D7%99%D7%A9%D7%99%D7%9D

כל זכות. "מרכזי יום לקשיש". אתר כל זכות. נדלה מתוך : https://www.kolzchut.org.il/he/%D7%9E%D7%A8%D7%9B%D7%96%D7%99_%D7%99%D7%95%D7%9D_%D7%9C%D7%A7%D7%A9%D7%99%D7%A9

כל זכות. "תכנית בית חם לקשישים בקהילה". אתר כל זכות. נדלה מתוך : https://www.kolzchut.org.il/he/%D7%AA%D7%9B%D7%A0%D7%99%D7%AA_%D7%91%D7%99%D7%AA_%D7%97%D7%9D_%D7%9C%D7%A7%D7%A9%D7%99%D7%A9%D7%99%D7%9D_%D7%91%D7%A7%D7%94%D7%99%D7%9C%D7%94

כנסת ישראל. **חבר הכנסת חיים כץ**. אתר הכנסת. נדלה מתוך : <https://main.knesset.gov.il/mk/pages/mkpersonalDetails.aspx?mkid=212>

לומרנץ, י. (2003). "בריאות נפשית וטיפול נפשי בתקופת הזיקנה". בתוך א' רוזין (עורך), *הזדקנות וזיקנה בישראל* (עמ' 467-529). ירושלים : אשל. נדלה מתוך : <http://publications.jdc.org.il/AgingInIsrael/XVIII/>

ליטווין, ה. (2003). "הזקן והחברה בישראל : מערכות תמיכה חברתיות", בתוך א' רוזין (עורך), *הזדקנות וזיקנה בישראל* (עמ' 641-660). ירושלים : אשל. נדלה מתוך : <http://publications.jdc.org.il/AgingInIsrael/XVIII/>

לימודים בישראל. "טבלאות שכר תמיכה טכנית – Help Desk". אתר לימודים בישראל. נדלה מתוך : <https://www.universities-colleges.org.il/P44480/>

לרון, מיכל. (2018). "זה הזמן לפנאי — פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת : מחקר הערכה". היחידה לחקר הזיקנה. מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. נדלה מתוך : https://brookdale.jdc.org.il/wp-content/uploads/2018/06/Heb_-NEW_777-18-.pdf

מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. "על מכון ברוקדייל". אתר מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. נדלה מתוך : [/https://brookdale.jdc.org.il/about](https://brookdale.jdc.org.il/about)

מטב. "כלבי ליטוף". אתר מטב. נדלה מתוך : <https://www.matav.org.il/%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%99%D7%A7%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%AA%D7%A8%D7%95%D7%9E%D7%94-%D7%9C%D7%A7%D7%94%D7%99%D7%9C%D7%94/%D7%9B%D7%9C%D7%91%D7%99-%D7%9C%D7%99%D7%98%D7%95%D7%A3/>

מינהל הרכש הממשלתי, "מילון מונחים – ספק יחיד", אתר מינהל הרכש הממשלתי. נדלה מתוך : <https://www.mr.gov.il/Information/Pages/Terms.aspx>

מינהל הרכש הממשלתי. (2017). "מכרז 6/2017 - אספקת מזון כלבים לשירות בתי הסוהר, למשטרת ישראל ולרשות הארצית לכבאות והצלה". אתר מינהל הרכש הממשלתי. נדלה מתוך : <https://www.mr.gov.il/officestenders/Pages/officetender.aspx?pID=594485>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. "אזרחים וותיקים, עצמאיים ותשושים". אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. נדלה מתוך : <https://www.molsa.gov.il/Populations/Aged/IndependentAndWeak/Pages/IndependentAndWeak.aspx#link2>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. "המחלקות לשירותים חברתיים". אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. נדלה מתוך : <https://www.molsa.gov.il/units/socialdepartments/Pages/OpenMachlakot.aspx>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. "חזון אגף בכיר אזרחים ותיקים". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך : <https://www.gov.il/he/departments/Units//molsa-units-senior-citizens>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. "ח"כ חיים כץ". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך : <https://www.gov.il/he//departments/people/minister-molsa>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. (2019). "משרד העבודה והרווחה מציג את התכנית הלאומית להזדקנות האוכלוסייה". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך : <https://www.gov.il/he/departments/news/molsa-spokesman-olders>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. "רשימת מרכזי יום". אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. נדלה מתוך : <https://www.molsa.gov.il/Populations/Aged/IndependentAndWeak/DayCentersList/Pages/%D7%A8%D7%A9%D7%99%D7%9E%D7%AA%20%D7%9E%D7%A8%D7%9B%D7%96%D7%99%20%D7%99%D7%95%D7%9D.aspx>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. "מערך התמיכה באזרח הוותיק ובבני משפחתו- קהילה תומכת". אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. נדלה מתוך : <https://www.molsa.gov.il/Populations/Aged/SupportiveCare/Pages/CommunitySupport.aspx>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים - זרוע עבודה. "זכויות עובדים- תנאי עבודה". אתר השירותים והמידע הממשלתי. נדלה מתוך : <https://www.gov.il/he/departments/topics/workers-rights>

עיריית אור יהודה. "אזרחים ותיקים". אתר עיריית אור יהודה. נדלה מתוך : <https://www.oryehuda.muni.il/%D7%90%D7%96%D7%A8%D7%97%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9D/>

עיריית הרצליה. "אזרחים ותיקים". אתר עיריית הרצליה. נדלה מתוך : <https://www.herzliya.muni.il/vatikim>

עיריית חיפה. "אזרחים ותיקים". אתר עיריית חיפה. נדלה מתוך : <https://www.haifa.muni.il/Services/PSC/Community/Seniors/Pages/default.aspx>

עיריית נתניה. "אזרחים ותיקים". אתר עיריית נתניה. נדלה מתוך : <https://www.netanya.muni.il/vatik>

עיריית רמת השרון. "אזרחים ותיקים". אתר עיריית רמת השרון. נדלה מתוך : <https://ramat-hasharon.muni.il/%D7%90%D7%96%D7%A8%D7%97%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9D/>

עמותת רעות. "המחלקה לשירותים חברתיים (רווחה) – הגדרות ותפקידים", אתר עמותת רעות. נדלה מתוך : <https://www.reutheshel.org.il/%D7%94%D7%9E%D7%97%D7%9C%D7%A7%D7%94-%D7%9C%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%9D-%D7%97%D7%91%D7%A8%D7%AA%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%97%D7%94-%D7%94%D7%92%D7%93%D7%A8%D7%95%D7%AA/>

עמותת רעות. "המרכז ע"ש מיטשל, תל-אביב". אתר עמותת רעות. נדלה מתוך : <http://www.reuth.org.il/index.asp?id=2380>

עמותת רעות. "מרכז רייך". אתר עמותת רעות. נדלה מתוך : <http://www.reuth.org.il/index.asp?id=2378>

עמותת צער בעלי חיים. "תהליך האימוץ". אתר צער בעלי חיים – רמת גן והסביבה. נדלה מתוך : <https://www.sPCA.org.il/%D7%90%D7%99%D7%9E%D7%95%D7%A5-%D7%97%D7%99%D7%95%D7%AA/>

פראן, סופיה, קלינגר, אביעד. (2017). "הודעה לתקשורת: תחזית אוכלוסיית ישראל עד שנת 2065". הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. נדלה מתוך : https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/DocLib/2017/138/01_17_138b.pdf

רויאל קנין. "לחיות עם החתול שלך". אתר Royal Canin. נדלה מתוך : <https://www.royalcanin.co.il/gor-hhtolym-ohhtol/hhtol/lhyot-m-hhtol-slk/tzont-hhtol>

רכש פתוח. (2017). "מזון כלבים – התקשרות ממשלתית". (2017). אתר רכש פתוח. נדלה מתוך : [https://next.obudget.org/i/contract-spending/%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%D7%91%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9D/](https://next.obudget.org/i/contract-spending/%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%D7%91%D7%AA%D7%99%20%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9D/)

20%D7%94%D7%A1%D7%95%D7%94%D7%A8/4501440649/0007700218?li=1&theme=gov
buy

שוורץ, אליעזר. (2017). "נתוני העוני בישראל בשנים 2013-2015 והשפעת התוכנית הכלכלית הממשלתית על צמצום ממדי העוני ציון יום העוני בכנסת – 21 בפברואר 2017", המחלקה לפיקוח תקציבי, מרכז המחקר והמידע של הכנסת. נדלה מתוך : https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/ee8ffb8d-5cf8-e611-80cc-00155d0206a2/2_ee8ffb8d-5cf8-e611-80cc-00155d0206a2_11_10120.pdf

תמיר, ג. (2016). "סיכום תהליך התכנון האסטרטגי". גויינט ישראל. עע. 1,18. נדלה מתוך : http://publications.jdc.org.il/StrategicPlanning_FullProgram/files/assets/common/downloads/publication.pdf

Banks, M. R., Banks, W. A. (2005). "The effects of group and individual animal-assisted therapy on loneliness in residents of long-term care facilities". *Anthrozoös - A multidisciplinary journal of the interactions of people and animals*, 18(4), pp. 396-408

Bodner, E., Bergman, Y. S. (2016). "Loneliness and depressive symptoms among older adults: The moderating role of subjective life expectancy". *Psychiatry research*, 237, 78-82. DOI: 10.1016/j.psychres.2016.01.074

Cohen-Mansfield, J., Shmotkin, D., Hazan, H. (2012). "*Homebound older persons: Prevalence, characteristics, and longitudinal predictors*", *Archives of Gerontology and Geriatrics* 54 (2012) 55–60

Choi, M., Kong, S., & Jung, D. (2012). "Computer and internet interventions for loneliness and depression in older adults: a meta-analysis". *Healthcare informatics research*, 18(3), 191-198. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3483477/pdf/hir-18-191.pdf>

Fees, B. S., Martin, P., & Poon, L. W. (1999). "A model of loneliness in older adults". *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 54(4), P231-P239. Retrieved from: <https://academic.oup.com/psychsocgerontology/article/54B/4/P231/693063>.

Gardiner, C., Geldenhuys, G., & Gott, M. (2018). "Interventions to reduce social isolation and loneliness among older people: an integrative review". *Health & social care in the community*, 26(2), 147-157. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/hsc.12367>

Hawkey, L. C., & Kocherginsky, M. (2018). "Transitions in loneliness among older adults: A 5-year follow-up in the National Social Life, Health, and Aging Project". *Research on aging*, 40(4), 365-387. DOI: 10.1177/0164027517698965

HomeCare. "About HomeCare". HomeCare Website. Retrieved from: <https://www.homecaremag.com/about>

Jennings, L. B. (1997). "Potential Benefits of Pet Ownership in Health Promotion". *Journal of Holistic Nursing*, 15(4), pp. 358–372.

Krause-Parello, C. A. (2012). "Pet Ownership and Older Women: The Relationships Among Loneliness, Pet Attachment Support, Human Social Support, and Depressed Mood". *Geriatric Nursing*, Volume 33, Issue 3, May–June 2012, Pages 194-203

MacLeod, S., Music, S., Parikh, R. S., Hawkins, k., Keown, K., Yeh, C.S. (2018). "Examining Approaches to Address Loneliness and Social Isolation among Older Adults". *Journal of Aging and Geriatric Medicine*, Vol: 2 Issue: 1. Retrieved from: https://www.scitechnol.com/peer-review/examining-approaches-to-address-loneliness-and-social-isolation-among-older-adults-eCGI.php?article_id=7348

Musich, S., Wang, S. S., Hawkins, K., & Yeh, C. S. (2015). "Homebound older adults: Prevalence, characteristics, health care utilization and quality of care". *Geriatric Nursing*, 36(6), 445-450. Retrieved from: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0197457215002347?token=868F29F4DCF3F1961F1526F0E30DF1F2DBF90EEFEBBC79876B601FD1C2E7BBEF2D1FE05BCFEA3CE67536D1F13C957E199>

Pinquart, M., & Sorensen, S. (2001). "Influences on loneliness in older adults: A meta-analysis". *Basic and applied social psychology*, 23(4), 245-266. Retrieved from: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S15324834BASP2304_2.

Qiu, W. Q., Dean, M., Liu, T., George, L., Gann, M., Cohen, J., & Bruce, M. L. (2010). "Physical and mental health of homebound older adults: an overlooked population". *Journal of the American Geriatrics Society*, 58(12), 2423-2428. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3044592/pdf/nihms236444.pdf>

Shiovitz-Ezra, S. (2015). "15 Loneliness in Europe: do perceived neighbourhood characteristics matter?". *Ageing in Europe: Supporting policies for an inclusive society*, 169. Retrieved from: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/books/9783110444414/9783110444414-017/9783110444414-017.pdf>

Stanley, I. H., Conwell, Y., Bowen, C., Van Orden, K. A. (2014). "Pet ownership may attenuate loneliness among older adult primary care patients who live alone". *Aging & Mental Health Journal*, 18(3), pp. 394-399

UniperCare. "How Uniper improves emotional health among older adults in Israeli community centers". Uniper WebSite. Retrieved from: <https://www.unipercare.com/en/108/49>

UniperCare. "Meet Your Uniper". UniperCare Website. Retrieved from: <https://www.unipercare.com/en/106>

נספחים

נספח 1- נתונים אודות זקנים בישראל⁶⁵

❖ מצב משפחתי

בתחילת שנת 2016, כ-53% מבני ה-75+ לא היו נשואים לעומת 30% מקבוצת הגיל השנייה. ניתן ללמוד מכך שאחוז ניכר מקבוצת אוכלוסייה זו הנם זקנים החיים לבד.

מאפיינים	נשואים	אלמנים	גרשים	רווקים
בני 65+ (כללי)	59.7	25.6	11.1	3.6
בני 65-74	69.7	13	13.2	4.1
בני 75+	47.1	41.5	8.5	3

❖ מגורים

מרבית הזקנים בגילאי 65+, 98%, גרים בקהילה. מגורים בקהילה הינם מגורים עצמאיים בבית או בדיר מוגן. במבט ממוקד, מתוך קבוצת ה-75+, מרביתם מתגוררים ביישובים עירוניים במרכז הארץ.⁶⁶ 42% חיים בקהילה ומתוך קבוצת 65-74, 58% גרים בקהילה. כל השאר מתגוררים במסגרות מוסדיות שהן מוסדות המיועדים לטיפול ממושך וכוללים בתי אבות, בתי חולים לחולים כרוניים ומחלקות סיעודיות. מכלל הזקנים בני ה-75+ הגרים בקהילה, כ-30% חיים לבדם, זאת לעומת 18% מבני ה-65-74.

❖ עולים

78% מהזקנים בני ה-75+ הם עולים, כשליש מברית-המועצות לשעבר, כ-20% מצפון אפריקה, כ-20% ממדינות המזרח וקרבע ממדינות אירופה ואמריקה.⁶⁷

❖ מצב כלכלי

⁶⁵ הנתונים לקוחים מתוך השנתון הסטטיסטי לשנת 2017 אודות בני 65+ בישראל אלא אם מופיע אחרת; מקור: ג'ני רודסקי ושות', (2018), בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017, מכון מאיר-גיווינט-ברוקדייל

⁶⁶ 25% מתגוררים במחוז מרכז, 23.5% במחוז תל-אביב, 14.8% במחוז חיפה, 13.6% במחוז דרום, 12.1% במחוז צפון, 9.7% במחוז ירושלים ו-1.3% באזור יהודה ושומרון; מקור: ג'ני רודסקי ושות', (2018), בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017, מכון מאיר-גיווינט-ברוקדייל, עמ' 8, עמ' 36

⁶⁷ ג'ני רודסקי ושות', (2018), בני 65+ שנתון סטטיסטי 2017, מכון מאיר-גיווינט-ברוקדייל, עמ' 34

נכון לשנת 2015, כ-22% מקבוצת הזקנים חיה מתחת לקו העוני.⁶⁸ מספר הזכאים להשלמת הכנסה עומד על 21%. השלמת ההכנסה וקצבאות הזקנה מחלצים זקנים רבים ממעגל העוני ובלעדיהם שיעור הזקנים העניים היה עומד על 50%.⁶⁹

❖ מצב בריאותי

הנתונים אודות תפיסה עצמית של המצב הבריאותי מציגים הבדל משמעותי בין שתי קבוצות הגיל. מרבית בני ה-75+ מרגישים שמצבם הבריאותי אינו טוב. נוסף לכך, קיימים הבדלים משמעותיים בין שתי קבוצות הגיל ביכולות תפקודיות שונות להלן:

כ-45% מבני ה-75+ הצהירו כי הם מתקשים ממאוד ללכת או לעלות במדרגות, זאת לעומת 22% מקרב בני ה-65-74.

כ-23% מבני ה-75+ חווים קושי רב להתלבש או להתרחץ, זאת לעומת 7.3% מקבוצת הגיל השנייה.

כ-42% מבני ה-75+ חווים קושי רב לבצע פעולות הקשורות למשק הבית, זאת לעומת 17.5% מבני ה-65-74.

כ-16% מבני ה-75+ מתקשים לזכור או להתרכז, זאת לעומת 6% מקרב קבוצת הגיל השנייה.

מצבם הבריאותי של הזקנים אינו מותנה אך ורק בשינויים הפיזיולוגיים או בגורמים תורשתיים אלא מושפע מגורמים סביבתיים, חברתיים ומאורח החיים.

מאפיינים	תפיסה עצמית של המצב הבריאותי כלא כל-כך טוב או לא טוב כלל
בני 65+ (כלל)	44.4
בני 65-74	34.6
בני 75+	59.1

◆ גמלת סיעוד

גמלת סיעוד ניתנת החל מגיל הפרישה לזקנים המתגוררים בקהילה וזקוקים לעזרה בפעולות יומיומיות כגון להתלבש, להתרחץ, לאכול ולנוע. הביטוח הלאומי מאפשר לשלב בין קבלת השירותים לבין קבלת קצבה כספית.⁷⁰ קיימות שש רמות זכאות לקצבת הסיעוד לפי רמת יכולות התפקוד של הזקן.⁷¹

⁶⁸ אליעזר שוורץ, (2017), נתוני העוני בישראל בשנים 2013-2015 והשפעת התוכנית הכלכלית הממשלתית על צמצום ממדי העוני ציון יום העוני בכנסת – 21 בפברואר 2017, המחלקה לפיקוח תקציבי, מרכז המחקר והמינוע של הכנסת, עמ. 2.

⁶⁹ ג'ני ברודסקי ושות', (2018), בני 65+ בישראל 2018, מכון מאיירס-גווינט-ברוקדייל, עמ. 9.

⁷⁰ גמלת סיעוד, אתר כל זכות.

⁷¹ רמות הקצבה ואפשרויות הבחירה, אתר הביטוח הלאומי.

בסוף שנת 2016, 16% מבני ה-65+ היו זכאים לגמלת סיעוד מתוכם כמחצית זכאים לשתי הרמות הגבוהות ביותר של הגמלה. במסגרת הזכאות, הרוב המוחלט של הזכאים קיבלו טיפול אישי בביתם. אחוז הזכאים עולה עם הגיל ומגיע ל-59% בקרב הזקנים בני ה-85+.

מאפיינים	זכאים לגמלת סיעוד מתוך קבוצת הגיל
בני 65+ (כללי)	16.2
בני 65-69	2.2
בני 70-74	6.8
בני 75-79	17
בני 80-84	33.5
בני 85+	58.7

◆ העסקת עוזר או מטפל

כ-30% מבני ה-65+ מעסיקים עוזר או מטפל בביתם. בחלוקה לקבוצות גיל יש הבדל ניכר. בגילאי 65-74 22% מעסיקים מטפל לעומת 41.5% בקבוצת בני ה-75+. סוג העזרה מתחלק לעזרה במטלות הבית, טיפול בזקן או שנייהם יחדיו. בגילאי 65-74, 23% מהעוזרים עוסקים בטיפול בזקן לעומת 54% מהעוזרים לבני ה-75+. 60% מהעוזרים המועסקים בביתם של בני ה-75+ ממומנים על-ידי גוף ציבורי, זאת לעומת רבע מהעוזרים המועסקים בבית של בני ה-65-74.

◆ שירותים נוספים בבית

משרד הרווחה מספק מספר שירותי סיוע נוספים לזקן במטרה לאפשר לו להמשיך לחיות בביתו בכבוד גם כשחוכתיו הפיזיים והנפשיים נחלשים. השירותים כוללים סיוע סוציאלי, אספקת ארוחות וציוד ביתי, הסעות לטיפולים רפואיים, חימום בחדשי החורף וסיוע ברכישת מכשור רפואי⁷².

❖ השכלה

לאורך השנים מספר שנות הלימוד בקרב בני ה-65+ הלך וגדל כלומר, ככל שעוברות השנים אנשים נכנסים לתקופת הזקנה שלהם משכילים יותר. בשנת 2016 רק 9.9% מבני ה-65+ היו בעלי השכלה של 0-4 שנות לימוד ו-23% היו בעלי 16+ שנות לימוד, זאת לעומת 2010 אז 14% היו בעלי 0-4 שנות לימוד ו-16% בעלי 16+ שנות לימוד.

⁷² אזורחים ותיקים עצמאיים ותושבים, אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

לא קיימים נתונים ממוקדי קבוצת גיל אך ניתן להסיק כי בני 75+ פחות משכילים במוצע מבני 65-74. הנתונים על רמת ההשכלה חשובים כיוון שמהווים אינדיקטור על המצב הכלכלי והחברתי של הזקן.

❖ תעסוקה

◆ השתתפות בכוח העבודה

בשנים 2016-2017, כ-21% מבני 65+ יצאו לעבוד. אחוז המשתתפים בכוח העבודה יורד באופן טבעי כשעורכים השוואה בין קבוצות הגיל. 41% מבני 65-69 הם חלק מכוח העבודה לעומת 20.5% מבני 70-74. צמצום משמעותי קורה מעל גילאים אלה שם רק 5.5% יוצאים לעבוד.

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה קשור גם לרמת ההשכלה ועולה עם העלייה במספר שנות הלימוד. הנתונים על השתתפות בכוח העבודה מלמדים על מקור הכנסה המשפיע על המצב הכלכלי וכן על לקיחת חלק בפעילות חברתית.

המשרד לשיוויון חברתי בשיתוף עם עמותת "והדרת" מפעיל את פרויקט "דרוש ניסיון", מיזם תעסוקה לאזרחים ותיקים ומטרתו השמה של אזרחים ותיקים הרוצים ומסוגלים להשתתף בשוק העבודה במגוון הזדמנויות⁷³. בנוסף, ארגון הגיוינט-אשל-תבת מקנה לבני 45-75 סיוע לקליטה איכותית בשוק העבודה⁷⁴.

❖ שימוש במחשב ובאינטרנט

48% מבני 65+ משתמשים במחשב וגולשים באינטרנט. בחלוקה לקבוצות הגיל, 58% מבני 65-74 ו-32% מבני 75+ עושים שימוש במחשב ובאינטרנט. השימושים הם מגוונים וכוללים חיפוש מידע, שימוש בדואר אלקטרוני, שיחות וירטואליות, רשתות חברתיות, תשלומים, שימוש בשירותי ממשל, משחקים, קניות, עבודה ולימודים.

הנתונים אודות יכולות השימוש במחשב ואינטרנט מציגים תמונת מצב אופטימית בנוגע לזקנים ואוריינות דיגיטלית. ניתן לומר כי קיים פוטנציאל להרחיב את שיעור הזקנים העושים שימוש במחשב ואינטרנט במקביל למעבר ההולך וגובר למתן שירותים דיגיטליים.⁷⁵

כ-24,000 זקנים גרו בביתם עם אדם נוסף שאינו קרוב משפחה, לרוב מטפל. נתון זה הוכפל בעשר השנים האחרונות. הגידול במספר הזקנים הגרים עם אדם נוסף גבוה מהגידול באוכלוסיית הזקנים.

⁷³ פרויקט 'דרוש ניסיון', תעסוקה לאזרחים ותיקים, המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי

⁷⁴ 'אמצע הדרך' - תעסוקת מבוגרים 45-75 פיילוט, פעילות אשל, אתר גיוינט ישראל-אשל

⁷⁵ Stephanie MacLeod et al., (2018), **Examining Approaches to Address Loneliness and Social Isolation among Older Adults**, Journal of Aging and Geriatric Medicine 2018, 2:1, p. 3;
נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לרגל יום האזרח הוותיק, שנת 2016

בירושלים חיים המספר הגבוה ביותר של בני 65+, כ-82,000, ובבת-ים אחוז הזקנים באוכלוסייה הגבוה ביותר, 21.7%.

שיעור בני 65+ מכלל האוכלוסייה בישראל נמוך ביחס למדינות המפותחות. הסיבה לכך נעוצה בשיעור הילדים עד גיל 14 הגבוה בישראל לעומת שאר המדינות לדוגמא, ביפן שיעור הזקנים מכלל האוכלוסייה הוא 28%, בגרמניה 22% ובארצות-הברית 15.5%.

נספח 2- השיקולים להערכת מספר הזקנים מרותקי הבית בישראל

בנייר זה הובאו שלוש הערכות אשר בבסיסן נקודת המוצא כי הסיכוי להשתייך לקבוצת הסיכון של זקנים המרותקים לביתם עולה עם העלייה בגיל ועל-כן קבוצת הגיל שבמיקוד הינה בני 75+ ולא כלל אוכלוסיית הזקנים בני 65+.

1. מחקר שנעשה בישראל על-ידי חוקרים מאוניברסיטת תל-אביב בשנת 2010 אשר התבסס על נתוני סקרים מדגמיים אודות זקנים יהודים ביקש למצוא את שיעור מרותקי הבית הזקנים בישראל ומאפייניהם. המחקר העריך את מספר מרותקי הבית בין 17.7% ל-19.5% מכלל אוכלוסיית הזקנים בני 75+ שהשתתפו במחקר.⁷⁶

2. הערכה שנייה שניתן לבצע היא אחוז הזכאים לגמלה במסגרת חוק הסיעוד. מצב סיעודי מוגדר כמצב בו אדם תלוי בסיוע של הזולת בביצוע מטלות יומיומיות כתוצאה ממחלה כרונית או מליקוי קבוע. הנזקקות כוללת בין היתר סיוע בניידות וצורך בהשגחה כתוצאה מהידרדרות בבריאות הפיזית והנפשית וביכולת הקוגניטיבית.⁷⁷ סיבות אלו הוכחו כמנבאים חזקים לריתוק לבית לצד העובדה כי מצב בריאותי ירוד שכיח יותר עם העלייה בגיל.⁷⁸ גובה התלות מחולק לשלוש רמות ובהתאם לכך נקבעת גובה הקצבה או הסיוע.⁷⁹ בשנת 2015, כ-160,000 זקנים בני 65+ הגרים בקהילה היו זכאים לגמלת סיעוד מתוכם 134,000 בני 75+ (84%).⁸⁰ כרבע מהזכאים דורגו ברמת התלות הגבוהה ביותר, רבע בדרגת התלות הבינונית וכמחצית ברמת התלות הנמוכה.⁸¹ מכיוון שמרבית הזכאים היא מקבוצת הגיל המבוגרת,

⁷⁶ JiskaCohen-Mansfield et al., (2011), **Homebound older persons: Prevalence, characteristics, and longitudinal predictors**, Archives of Gerontology and Geriatrics, Volume 54, Issue 1, January–February 2012, pp. 55-60

⁷⁷ מאיה הרן רוזן ושות', (2018), **הביטוח הסיעודי בישראל**, בנק ישראל חטיבת המחקר, עמ' 12-12

⁷⁸ Shirley Musich, PhD et al., (2015), **Homebound older adults: Prevalence, characteristics, health care utilization and quality of care**, Geriatric Nursing 36 (2015) 445-450

⁷⁹ מאיה הרן רוזן ושות', (2018), **הביטוח הסיעודי בישראל**, בנק ישראל חטיבת המחקר, עמ' 20

⁸⁰ שם, עמ' 18

⁸¹ שם, עמ' 20

סביר כי הם מרביתם נמצאים בשתי רמות התלות הגבוהות, כלומר, כ-10% מכלל בני ה-75+ תלויים לחלוטין בסיוע הזולת וכ-10% נוספים תלויים במידה רבה מאוד בסיוע הזולת ועל כן יכולים להיכלל תחת ההגדרה של מרותקי בית (סה"כ כ-67,000 זקנים, כ-16% מבני ה-75+). מבני ה-65+ הזכאים לחוק הסיעוד, כמחצית חיים לבדם, נתון העשוי להצביע על רמת הבדידות גם במיקוד קבוצת בני ה-75+.⁸²

נספח 3- תכניות המיועדות להפחתת בדידות בקרב זקנים

סוג השירות	אודות	הגורם המפעיל	פריסת השירות	כמות המשתתפים
מיזם משותף של משרד הרווחה, הגויינט והמוסד לביטוח לאומי להפחתת תחושת הבדידות בקרב זקנים	פרויקט נסיוני במסגרתו מופעלות תכניות סיוע לזקנים בהתמודדות עם בדידות.	אשל בשיתוף הקרן למפעלים מיוחדים במוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, עמותו וארגונים למען זקנים	פריסה ארצית של 14 פרויקטים בשלב הפיילוט ⁸³	משתנה בין רשות מקומית אחת לשנייה. בסה"כ ההערכה כי כ-3000 משתתפים
שירות הייעוץ לזקן ⁸⁴	מתנדבים גמלאים בני 55+ הפועלים למען זקנים בודדים. הם עורכים ביקורי בית, מנהלים קבוצות תמיכה לזקנים במצבי משבר ומסייעים במיצוי זכויות	ביטוח לאומי	ארצי	נכון לשנת 2014 התקיימו 27,500 ביקורי בית ראשוניים ו-350,000 ביקורי בית קבועים אצל כ-6,500 זקנים בממצוע חודשי
המוקד לאזרחים וותיקים ⁸⁵	מוקד טלפוני אשר נותן מידע לזקנים במגוון תחומים. צוות המוקד מקבל הכשרה מיוחדת בנושא בדידות. פעמים רבות מטרת המתקשר היא לשוחח עם מישהו כדי להפיג את תחושת הבדידות והצוות מיומן כדי לזהות ולסייע לו בהצעת פתרונות	להמשרד לשיוויון חברתי	ארצי	בשנת 2016 קיבל המוקד כ-1,500 פניות ישירות בנושא מצוקה מבדידות והוא מעריך כי בסה"כ טופלו כ-5,000 פניות מזקנים בודדים
פרויקט "והדרת" ⁸⁶	מפעיל בנות ובני שירות לאומי-אזרחי במתן סיוע חברתי לאזרחים ותיקים. בני השירות מהווים מערך תומך המקטין את תחושת הבדידות. המתנדב מגיע פעם או פעמיים בשבוע אל בית הזקן לעשייה חברתית משותפת בבית הזקן או מחוצה לו, סיוע בשילוב הזקן בפעילויות חברתיות ותרבותיות	המשרד לשוויון חברתי בשיתוף מנהלת השירות האזרחי-לאומי באמצעות עמותות השירות הלאומי (מט"ב). בנוסף, מפעיל המשרד לשוויון חברתי גוף	הפרויקט מפעיל 3,500 בנות ובני שירות לאומי-אזרחי ברחבי הארץ	מתן מענה לכ-3,500 אזרחים וותיקים בביתם ועוד 5,000 אזרחים וותיקים במרכזים הקהילתיים

⁸² ג'ני ברודסקי ושות', (2018), בני 65+ בישראל 2018, מכון מאיר-ס-גויינט-ברוקדייל, עמ' 307.

⁸³ הפגת בדידות, פעילות אשל, אתר גויינט ישראל-אשל.

⁸⁴ אהוד בקר, (2016), תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ' 11-12.

⁸⁵ שם, עמ' 14.

⁸⁶ "והדרת"- בנות ובני שירות לאומי ואזרחי, המשרד לשוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי.

		מלווה להכשרת המתנדבים	מתאימות הקיימות בקהילה, סיוע בבניית סביבה קהילתית-חברתית תומכת לזקן, סיוע בבירור זכויותיו ותייעוד סיפור חייו. לכל בן/בת שירות 6-9 זקנים אצלם הוא מתנדב ובמקביל הוא משולב בפעילות קהילתית בארגוני שונים מען הזקן	
נכון לשנת 2016 המיזם חיבר בין 380 זוגות סטודנטים וזקנים ⁸⁸	ארצי	המשרד לשיוויון חברתי והתאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל	תכנית חברתית לשילוב סטודנטים במגורים בבתי אזרחים וותיקים. לתכנית שלוש מטרות. האחת היא חיבור בין-דורי. השנייה היא צמצום תחושת הבדידות בקרב זקנים ועידודם להישאר לחיות במסגרת עצמאית בקהילה. השלישית היא לאפשר לסטודנטים מענה מגורים נוח ונגיש וכן מלגה בתמורה למעורבות חברתית	כאן גרים ⁸⁷
-	-	עמותת מט"ב וג'וינט ישראל-אשל	מתנדבים מגיעים עם כלביהם לביקור שבועי אצל הזקן	כלבי ליטוף ⁸⁹
-	-	ג'וינט ישראל-אשל	פיתוח ידע מקצועי ביישומי טכנולוגיה לצורך הפגת הבדידות	ניצול יכולת האינטרנט להפגת הבדידות ⁹⁰
-	-	משרד הרווחה ואשל	תכנית קהילה תומכת מיועדת לספק לזקנים הגרים בקהילה פעילויות חברתיות ותרבותיות כדי לסייע להם להתמודד בין היתר עם הבדידות והצורך בתעסוקה. רבים מהזקנים החיים בקהילה מרותקים לביתם ומתקשים להשתתף בפעילויות השונות, על-כן, הומלץ להפעיל עבורם שירותים משלימים ובהן פעילות חברתית בבית הזקן באמצעות מתנדבים ⁹²	פעילות חברתית למרותקי בית חברי קהילה תומכת ⁹¹
בשנת 2016 השתתפו בפרויקט מעל 100 זוגות סטודנטים וזקנים	הפרויקט פועל בירושלים, באר-שבע, רחובות והרצליה בעשרה קמפוסים	בפרויקט תומכים גופים רבים ביניהם אשל, הקרן המשפחתית ע"ש טד אריסון ומוסדות להשכלה גבוהה השותפים בפרויקט ⁹⁴	פרויקט חברתי אשר מטרתו להקל על בדידותם של זקנים בקהילה ולחזק את תחושת העצמאות שלהם באמצעות חיבור בינם לבין סטודנטים מתנדבים. הזקן והסטודנט נפגשים פעם בשבוע בבית	פרויקט אמץ סבא

⁸⁷ תכנית "כאן גרים", המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי

⁸⁸ אהוד בקר, (2016), תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ. 15.

⁸⁹ כלבי ליטוף, אתר עמותת מטב

⁹⁰ ניצול יכולת האינטרנט להפגת בדידות, פעילות אשל, אתר ג'וינט ישראל-אשל

⁹¹ פעילות חברתית למרותקי בית חברי קהילה תומכת, פעילות אשל, אתר ג'וינט ישראל-אשל

⁹² מיכל לרון, (2018), זה הזמן לפגוש - פעילות פגוש למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל, עמ. 7.

⁹⁴ שותפים בפרויקט, אתר עמותת אמץ סבא ; תכנית אמץ סבא, אתר הג'וינט ישראל-אשל

הזקן ותוכן המפגשים הוא בהתאם לתחומי העניין של השניים ⁹³				
פרויקט שחפים ⁹⁵	הפגת בדידות באמצעות בניית קהילות משימה צעירות כתשתית אזורית וקהילתית לסיוע וקידום זקנים בדגש על הפגת בדידות ושילובם במרקם הקהילתי	אשל במימון קרן שחף	-	-

נספח 4- עיקרי התכניות המוצעות לזקנים הגרים בקהילה (להוציא תכניות שמטרתן היא הפחתת בדידות)

ניתן לחלק את מגוון הפעילויות בחלוקה גסה לשלושה תחומים: התנדבות, תרבות ופנאי ומפגשים חברתיים. הנתונים הקיימים על אחוזי המתנדבים הזקנים אינם מחולקים לפי קבוצות גיל ועל-כן אין מידע על ההבדל בשיעורי ההתנדבות בין שתי קבוצות הגיל. עם זאת, רק 16% מבני ה-65+ עסקו בפעילות התנדבותית במהלך 2014-2016. באופן הגיוני ולאור הנתונים המוצגים בחלק זה, ניתן להסיק שעיקר המתנדבים הם מקבוצת הגיל 65-74. נוסף לכך, פעילויות התרבות והפנאי וכן המפגשים החברתיים מתחלקים לשני סוגים: פעילויות מחוץ לבית ופעילויות בבית הזקן.

סוג השירות	אודות	הגורם המפעיל	פריסת השירות	כמות המשתתפים
מחלקות לשירותים חברתיים ⁹⁶	המחלקות לשירותים חברתיים נותנות מענה לאוכלוסיית הרווחה בנושאים סוציאליים שונים כגון אבחון וטיפול סוציאלי, דיור, הכשרה מקצועית, סיוע כספי וחומרי, הפעלת מסגרות ופעילות חברתית והתנדבותית	משרד הרווחה והרשות המקומית בפיקוחו של משרד הרווחה	בכל רשות מקומית ישנה מחקלה לשירותים חברתיים	משתנה בין רשות מקומית אחת לשנייה
בית חם	קבוצות קטנות של עולים זקנים מרקע תרבותי דומה הנפגשות בביתה של משפחה מארחת מתנדבת. משתתפי הקבוצה קובעים לעצמם את תוכן המפגשים	עמותת אשל בשיתוף עמותות מקומיות למען זקנים, משרד הרווחה ורשויות מקומיות ⁹⁷	כ-300 בתים חמים בפריסה ארצית	משתנה בין רשות מקומית אחת לשנייה. בסך הכל כ-5,000 זקנים
שלישי בשלייקס ⁹⁸	מיזם שמטרתו לעודד אזרחים ותיקים לצאת מהבית לבילוי, צריכת תרבות וטיולים במחירים אטרקטיביים. מטרת משנה של המיזם היא לשנות את תודעת החברה ביחס לאזרחים ולהכיר בהם כקבוצה חזקה ומשמעותית בחברה. ההטבות ניתנות בימי שלישי ומעת לעת מתקיימים ימי שיא.	ביוזמת המשרד לשוויון חברתי, מופעל על-ידי חברת "דולצ'ה ויטה ווי אוף לייף בע"מ" במסגרת מכרז	פריסה ארצית	-

⁹³ אמצ' סבא, אתר עמותת אמצ' סבא

⁹⁵ שחפים- הפגת בדידות באמצעות קהילות צעירות, אתר הגויינט ישראל-אשל

⁹⁶ המחלקות לשירותים חברתיים, אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

⁹⁷ תכנית בית חם לקשישים בקהילה, אתר כל זכות

⁹⁸ שלישי בשלייקס פלוס, המשרד לשוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי

מרכזי אפ +60 ⁹⁹	שירות יעוץ וליווי פרטני וקבוצתי לניהול תקופת החיים החדשה לאחר היציאה לפנסיה	אשל	-	-
גמלאים פעילים סביבתיים ¹⁰⁰	מערך ארצי המפעיל גמלאים כפעילים סביבתיים משמעותיים ותורמים לקהילה, המשתלבים בהסברה והטמעת נושאים סביבתיים בקהילה ותומכים בתהליכים ארציים של המשרד להגנת הסביבה	אשל, המשרד להגנת הסביבה והחברה להגנת הטבע	-	-
שירותים חברתיים לאזרחים וותיקים המסופקים על-ידי הרשות המוניציפאלית ו/או עמותות מקומיות ¹⁰¹	ברשויות המוניציפאליות מחלקה לאזרחים וותיקים המפעילה חלק מהפרויקטים המצויינים בטבלה זו וכן פעילויות חברה, תרבות ופנאי נוספות. כמו כן, עמותות מקומיות למען הזקן מפעילות פרויקטים ייחודיים מקומיים בתחומי הפנאי השונים	הרשויות המוניציפאליות בשיתוף עמותות וארגונים מקומיים	פריסה ארצית	משתנה בין רשות מקומית אחת לשנייה
תכניות לניצולי שואה ¹⁰²	אוכלוסיית הזקנים ניצולי השואה הנה אוכלוסייה ממוקדת אשר ניתנים לה שירותים ייעודיים: מועדונים, כלים טיפוליים, תכניות להעשרה ופנאי ומתן מענה חברתי וטיפול ייעודי לניצולי שואה המרותקים לביתם ¹⁰³ .	אשל ומשרד הרווחה כחלק מתכנית חומש ארצית	-	-
קהילה תומכת ¹⁰⁴	תכנית המספקת מגוון שירותים ופעילויות במסגרת שכונתית-קהילתית במטרה לאפשר לזקנים להמשיך ולהתגורר בביתם ולשמור על איכות חייהם. על השתתפות בקהילה תומכת נגבית עלות חודשית ומספקת את השירותים הבאים: אב קהילה הדואג למצבו האישי ולתקינות בינו של הזקן, סיוע רפואי, קירוב שירותים מוניציפאליים וממשלתיים, סיוע בפעילות יומיומית על-ידי מתנדבים מהקהילה, מידע וייעוץ ופעילות חברתית. ישנן קהילות תומכות ייעודיות לניצולי שואה	משרד הרווחה בשיתוף עם אשל אחראים לפיתוח הקהילות התומכות המופעלות בשטח על-ידי עמותות מקומיות למען הזקן, רשויות מקומיות וארגונים נוספים וולנטריים ופרטיים	כ-250 קהילות תומכות בפריסה ארצית	כ-50,000 משתתפים
קהילה לדורות ¹⁰⁵	מתוך ההבנה כי תוחלת החיים עולה, אוכלוסיית האזרחים הוותיקים גדלה וקיימת השאיפה להזדקן בקהילה הוקם	אשל, משרד הרווחה (השירות לאזרחים וותיקים), קרן ודליה	פיילוט ראשוני מתקיים בשש רשויות	-

⁹⁹ מרכזי אפ +60, פעילות אשל, אתר גויינט ישראל-אשל

¹⁰⁰ גמלאים פעילים סביבתיים, פעילות אשל, אתר גויינט ישראל-אשל

¹⁰¹ דוגמאות: עיריית נתניה - <https://www.netanya.muni.il/vatik>; עיריית אור יהודה -

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501; עיריית רמת השרון -

http://www.oryehuda.muni.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

https://ramat-heron.org.il/html5/?_id=11501&did=8883&G=10886&SM=11501

	מקומיות : חדרה, שפרעם, עמק יזרעאל, בת-ים וערד ¹⁰⁶	ואלי הורביץ, מחלקות הרווחה ברשויות המקומיות ומוסדות נוספים בסביבה המקומית	הפרויקט ליצירת תשתית המקדמת ערכים של שותפות, מעורבות ושייכות של אזרחים וותיקים בקהילה על-ידי שותפות אזרחים וותיקים בתהליכי קבלת החלטות הנוגעות לחיי הקהילה, קבלת שירות פרטני לפי צורך ופיתוח מענים נוספים מותאמים לאוכלוסייה. התכנית שואפת ליצור רשת מגוונת של מענים איטגרטיביים, חברתיים, קהילתיים איכותיים לאוכלוסיית האסירים הוותיקים ובני משפחותיהם.	
מרכזי יום	166 מרכזי יום לזקן בפריסה ארצית (נכון לשנת 2019) ¹⁰⁸	80% על-ידי עמותות למען הזקן 14% על-ידי גופים אחרים כמו מט"ב ומלב"ב 6% על-ידי גופים פרטיים	שירות קהילתי המהווה מסגרת טיפולית וחברתית המספקת מגוון שירותים תומכים ופעילויות לזקנים המתגוררים בביתם ואשר חלה ירידה בתפקודם ¹⁰⁷ . מרבית הזקנים מגיעים במסגרת זכאות מתוקף חוק הסיעוד והשאר במימון משרד הרווחה או במימון פרטי	
מועדונים	מעל 1,000 מועדונים בפריסה ארצית ¹¹⁰	משרד הרווחה והרשות המקומית	מועדונים חברתיים לזקנים עצמאיים המיועדים לתת העשרה חברתית, תרבותית ותעסוקתית לשעות הפנאי. מיועד לכל מי שהגיע לגיל פרישה ¹⁰⁹ .	
פעילות גופנית וספורט עממי¹¹²	פריסה ארצית במעל 100 רשויות מקומיות	המשרד לשיוויון חברתי ואשל	תכניות ספורט עממי בפטאנק, טניס שולחן וכדורשת לאור החשיבות של ספורט עממי לבריאות הפיזית, הרגשית, החברתית והקוגניטיבית	
חינוך מבוגרים¹¹³	פריסה ארצית	מגוון ארגונים, עמותות ורשויות מקומיות	המשרד לשיוויון חברתי תומך כספית במספר תכניות ללימוד והעשרה עבוד זקנים : תכנית "תהילה" להשלמת השכלת יסוד, קתדראות ואוניברסיטאות עממיות, "מזקנים אתבונן" לחיבור בין-דורי של הזקנים עם תלמידי בית-ספר ולמידה הדדית וכיתו אזרחים וותיקים בבתי ספר	

¹⁰⁶ מתוך עמוד הפייסבוק של גויינט ישראל-אשל.

¹⁰⁷ **מרכזי יום לקשיש**, אתר כל זכות

¹⁰⁸ **אזרחים ותיקים עצמאיים ותושבים- רשימת מרכזי יום**, אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

¹⁰⁹ **מועדון לקשישים**, אתר כל זכות

¹¹⁰ **אזרחים ותיקים עצמאיים ותושבים**, אתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

¹¹¹ שם

¹¹² **פעילות גופנית וספורט עממי לאזרחים ותיקים**, המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי

¹¹³ **תכנית "תהילה" – השלמת השכלת יסוד למבוגרים**, המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי; **קתדראות ואוניברסיטאות עממיות**, המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי; **מזקנים אתבונן**, המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי; **"הצלצל חזה הוא בשבילכם"**, המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי

¹¹⁴ אהוד בקר, (2016), **תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ. 15

סטודנטים למען אזרחים ותיקים ¹¹⁵	סטודנטים מלגאים במרכזים קהילתיים המפעילים פעילות פנאי והעשרה לאזרחים ותיקים ועוסקים במתן ובירור מידע על זכויות.	המשרד לשיוויון חברתי והתאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל	הפרויקט פעל במהלך 2016 בכ88 רשויות מקומיות והפעיל מעל 400 סטודנטים מתנדבים	מתן מענה לכ5,000 אזרחים ותיקים במהלך שנת 2016
וּתִיקִים בַּתְנוּעָה ¹¹⁶	תכנית הבנויה על שיתוף פעולה בין תנועות הנוער בקהילה לבין הזקנים החיים בה על-ידי בניית תשתית חינוכית המאפשרת לשני הקבוצות להיתרם זו מזו ולתרום יחדיו לקהילה. התכנית הוקמה על בסיס הרחבת המעורבות והקהילתית של תנועות הנוער ומשמשת להעברת מסר חינוכי ערכי לבני הנוער	המשרד לשוויון חברתי, משרד החינוך ותנועות הנוער	ארצי	נכון לשנת 2016 השתתפו במיזם כ85,000 זקנים וכ70,000 בני נוער ¹¹⁷

נספח 5- אודות תכנית הפיילוט¹¹⁸

תוכנית "קהילה תומכת" מיועדת לספק לזקנים שגרים בקהילה תחושת ביטחון ולהציע להם פעילויות חברתיות ותרבותיות, בין היתר כדי לסייע להם להתמודד עם הבדידות ועם הצורך בתעסוקה משמעותית. כרבע מן החברים בתוכנית "קהילה תומכת" הם בני 85+ וכחמישית מרותקים לביתם, על-כן הם מתקשים להשתתף בפעילויות החברתיות בקהילה ואינם ממצים את זכותם ליהנות משירותים אלה. לפיכך, הומלץ להפעיל שירותים משלימים עבור מרותקי הבית, אשר ישפרו את נגישותם לפעילויות חברתיות. בסוף שנת 2013 גיבשו משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים וג'וינט ישראל-אשל תוכנית פיילוט לפעילות חברתית עבור מרותקי בית בקהילות תומכות. ההתערבות שהוצעה הייתה הנגשה של הפעילות החברתית על-ידי קיומה בביתם. התוכנית מציעה פעילות פנאי למרותקי בית של קהילה תומכת, באמצעות ציוות של מתנדב למרותק הבית וקיום פעילות פנאי משותפת בביתו של הזקן. מטרת התכנית הייתה הפחתת בדידותם של הזקנים המרותקים לביתם, הרחבת הרשת החברתית שלהם, שיפור רווחתם הנפשית, מתן מענה לצורכיהם החברתיים ומתן משמעות לכישוריהם ולזמנם הפנוי.

¹¹⁵ סטודנטים למען אזרחים ותיקים, המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי

¹¹⁶ וּתִיקִים בַּתְנוּעָה, המשרד לשיוויון חברתי, אתר אתר השירותים והמידע הממשלתי

¹¹⁷ אהוד בקר, (2016), תכניות ממשלתיות לתמיכה בקשישים בודדים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ. 15

¹¹⁸ לקוח מתוך: מיכל לרון, (2018), זה הזמן לפנאי - פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל, עמ. 1-2, 5-6

שותפים נוספים לתוכנית הם הרשויות המקומיות ועמותות למען הזקן וכן מכון מאיירס-ג'וינט ברוקדייל שנתבקש ללוות את הפיילוט במחקר הערכה בכדי לסייע לקובעי המדיניות לתכנן את מודל הפעלתה בעתיד.

נספח 6- הערכת חלופות – פירוט אודות ישימות פוליטית

הקריטריון מבטא את מידת ההיתכנות של כל חלופה מבחינה פוליטית. החשיבות העיקרית טמונה בהיתכנות ליישום מצד שר הרווחה שהינו לקוח נייר המדיניות.

כשבוחנים את שלושת החלופות, אף אחת מהן לא צפויה לייצר התנגדות משמעותית בקרב השחקנים. מכיוון שקיימת תמימות דעים בנוגע לצורך במציאת מענה לבעיה שנייר זה מבקש לפתור, הפגת בדידות בקרב זקנים המרותקים לביתם, השחקנים המרכזיים בעלי הכוח הפוליטי בקביעת המדיניות וביישום יבקשו למצוא את הפתרון היעיל והמועיל ביותר. כל הפתרונות המוצעים בנייר זה מהווים חלק ממעטפת רחבה של מענים להפגת הבדידות ויישומן אינו משפיע על יחסי הכוחות הפוליטיים או על מבנים הארגוניים והגדרות תפקידים באופן משמעותי.

יצויין כי שלושת החלופות המוצעות מתמקדות במענה לאוכלוסייה חזקה יחסית, המתגוררת באזורים במעמד סוציו-אקונומי ובריאותי בינוני ומעלה ובעלי מעטפת משפחתית וקהילתית חזקה. יתכן והשחקנים המרכזיים יבקשו דווקא לתת מענה לאוכלוסייה חלשה יותר אך כיוון שבשלושת המענים המוצעים כאן זו אינה המטרה הראשית, הם אינם צפויים להעדיף חלופה אחת על פני השנייה במסגרת שיקול זה.¹¹⁹ יצויין עוד שכיוון ששיקול העלות הינו קריטריון בפני עצמו, ניתוח קריטריון הישימות הפוליטית לא כולל בתוכו את השיקול של קובעי המדיניות בנוגע לבחירת החלופה על בסיס זה.

נספח 7- פירוט עלויות שלושת החלופות להערכת קריטריון העלות

❖ עלות מנהל/ת פרויקט

הכשרה: מרפא/ה בעיסוק

שכר ממוצע ברוטו לחודש במשרה מלאה¹²⁰ 14,500 ש"ח

עלות מעסיק לחודש במשרה מלאה 20,000 ש"ח

עלות מעסיק לשנה במשרה מלאה 240,000 ש"ח

עלות מעסיק לשנתיים במשרה מלאה 480,000 ש"ח

¹¹⁹ יצויין כי מתן מענה לזקנים במצב בריאותי ירוד ואו במעמד סוציו-אקונומי נמוך הוא אתגר מרכזי בכלל הפעילויות לזקנים בקהילה.

¹²⁰ אגף השכר והסכמי עבודה, דין וחשבון על הוצאות השכר של הגופים הציבוריים לשנת 2017, דוח 25 (א), משרד האוצר, עמ' 52.

חלופה א' וב' :

סה"כ עלות למנהל/ת פרויקט בחצי משרה 240,000 ש"ח

חלופה ג' :

סה"כ עלות למנהל/ת פרויקט ב75% משרה 360,000 ש"ח

❖ עלות רכז/ת תכנית

הכשרה : עובד/ת סוציאלית

שכר ממוצע ברוטו לחודש במשרה מלאה¹²¹ 10,000 ש"ח

עלות מעסיק לחודש במשרה מלאה 14,000 ש"ח

עלות מעסיק לשנה במשרה מלאה 168,000 ש"ח

סה"כ עלות מעסיק לשנתיים במשרה מלאה 336,000 ש"ח

חלופה א' :

סה"כ עלות למנהל/ת פרויקט ב40% משרה 134,400 ש"ח

סה"כ עלות לחמש רכזות בחמש רשויות 672,000 ש"ח

חלופה ג' :

סה"כ עלות למנהל/ת פרויקט ב40% משרה לשנה 67,200 ש"ח

סה"כ עלות לחמש רכזות בחמש רשויות 336,000 ש"ח

סה"כ עלות למנהל/ת פרויקט ב75% משרה לשנה 126,000 ש"ח

סה"כ עלות לחמש רכזות בחמש רשויות 630,000 ש"ח

סה"כ עלות לחמש רכזות בחמש רשויות $966,000 = 630,000 + 336,000$ ש"ח

❖ תוספת תשלום למטפל

הערות :

הוצאת הכלב לעשיית צרכים מוערך בזמן של שעותיים ביום. ההערכה היא שמחצית מהזקנים יאמצו חתול שאיננו זקוק לטיולים ומחציתם השנייה יאמצו כלבים הזקוקים לטיול כשלוש פעמים ביום.

חשוב :

¹²¹ שם, עמ' 7

שכר מינימום שעתי למטפל: 28.49 ש"ח¹²²

תשלום עבור שעות נוספות: 123

• תשלום על חשבון שעות מנוחה ביום עבודה 125% עבור השעתיים הראשונות.

• תשלום על חשבון יום מנוחה 175% עבור השעתיים הראשונות.

125% (תשלום עבור שעות נוספות ביום עבודה) * 6 (ימים בשבוע) * 2 (שעות) * 52 (שבועות בשנה) * 2 (שנים) * 125

(מטפלים) * 28.49 (ש"ח לשעה) = 5,555,550 ש"ח

175% (תשלום שעתי ביום מנוחה) * 1 (ימים בשבוע) * 2 (שעות) * 52 (שבועות בשנה) * 2 (שנים) * 125 (מטפלים) *

28.49 (ש"ח לשעה) = 1,296,295 ש"ח

סה"כ תשלומים למטפלים 5,555,550 ש"ח + 1,296,295 ש"ח = 6,851,845 ~ 6,850,000 ש"ח

❖ סל אימוץ¹²⁴, חיסונים ושירותים וטרינריים

סל אימוץ ממוצע לכלב 700 ש"ח

סל אימוץ ממוצע לחתול 300 ש"ח

סה"כ עלות סלי אימוץ לכלבים 125 * 700 (כלבים) = 87,500 ש"ח

סה"כ עלות סלי אימוץ לחתולים 125 * 300 (חתולים) = 37,500 ש"ח

סה"כ עלות סלי אימוץ 125,000 ש"ח

עלות חודשית לטיפול שוטפים אצל הוטרינר הכוללים חיסונים 80 ש"ח¹²⁵

80 * 12 (חודשים) * 2 (שנים) * 250 (חיות מחמד) = 480,000 ש"ח

❖ האכלת חיות המחמד

הנחות עבור האכלת 125 כלבים:

¹²² זכויות עובדים- תנאי עבודה, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים – זרוע עבודה, אתר השירותים והמידע הממשלתי
¹²³ שם

¹²⁴ ע"פ המחיר המינימלי מבין המחירים המפורסמים בשלושת האתרים של תנו לחיות לחיות, צער בעלי חיים SOS; סל האימוץ יכול להתאמה של חיית המחמד לזקן ומטפלו, ליווי התהליך והדרכת המתנדב

¹²⁵ ההערכה מתבססת על נתונים שנמסרו על-ידי פט-קר, רשת מרפאות וטרינריות המפעילה את בית החולים לחיות שדמה. ההערכה כוללת כיסוי מינימלי של עלויות אחזקת חיית מחמד

- משקל כלב 5-25 ש"ח | כמות אוכל חודשית 3-15 ק"ג | גודל שק אוכל להערכה מכיל 15 ק"ג | שק אוכל מספיק למשך חודשיים¹²⁶

- עלות שק אוכל במשקל 15 ק"ג הינה 250 ש"ח¹²⁷

$$125 \text{ (כלבים)} * 6 \text{ (שקים בשנה)} * 2 \text{ (שנים)} * 250 \text{ (עלות שק)} = 375,000 \text{ ש"ח}$$

הנחות עבור האכלת 125 חתולים :

- חתול בייתי אוכל בממוצע 50 גרם ביום | גודל שק אוכל להערכה מכיל 15 ק"ג | שק אוכל מספיק למשך 10 חודשים¹²⁸

- עלות שק אוכל במשקל 15 ק"ג הינה 250 ש"ח¹²⁹

- עלות לשנתיים להאכלת חתול אחד מוערך ב600 ש"ח

$$125 \text{ (חתולים)} * 600 = 75,000 \text{ ש"ח}$$

$$\text{סה"כ עלות האכלה} = 375,000 + 75,000 = 450,000 \text{ ש"ח}$$

❖ הסעות ותגמול למתנדבים עבור חלופה א'¹³⁰

עלות הסעות שנה ראשונה 10,000 ש"ח¹³¹

עלות הסעות שנה שנייה 32,500 ש"ח

תגמול מתנדבים שנה ראשונה 6,000 ש"ח

תגמול מתנדבים שנה שנייה 18,000 ש"ח

$$\text{סה"כ} = 66,500 \text{ ש"ח}$$

❖ שונות (כגון ציוד) עבור חלופה א'¹³²

5000 ש"ח לשנתיים

¹²⁶ מתבסס על המידע המופיע באתר Bio דוג, <https://www.biodog.co.il/food-table>

¹²⁷ מתבסס על התקשרות במסגרת מכרז 6/2017 של המשרד לביטחון פנים- שירות בתי הסוהר בדבר אספקת מזון כלבים לשירות בתי הסוהר, למשטרת ישראל ולרשות הארצית לכבאות והצלה. מקורות : אתר מינהל הרכש הממשלתי ואתר רכש פתוח

¹²⁸ מתבסס על המידע המופיע באתר Royal Canin, <https://www.royalcanin.co.il/gor-hhtolym-ohhtol/hhtol/lhyot-m-hhtol-slk/tzont-hhtol>

¹²⁹ מתבסס על התקשרות במסגרת מכרז 6/2017 של המשרד לביטחון פנים- שירות בתי הסוהר בדבר אספקת מזון כלבים לשירות בתי הסוהר, למשטרת ישראל ולרשות הארצית לכבאות והצלה. מקורות : אתר מינהל הרכש הממשלתי ואתר רכש פתוח

¹³⁰ ההערכה מבוססת בעיקרה על שיחה עם תמר טלמור, מרפאה בעיסוק וגנטולוגית, מנהלת ארצית של תכנית הפנאי למרותקי בית בגויינט אשל, תאריך 28.4.19

¹³¹ עלות נסיעה דו כיוונית עירונית : 13.5 שח . ההערכה היא שמתנדב יופעל כשלוש פעמים בחודש בממוצע (גיבוי המטפל ומקרים לא צפויים)

¹³² ההערכה מבוססת בעיקרה על שיחה עם תמר טלמור, מרפאה בעיסוק וגנטולוגית, מנהלת ארצית של תכנית הפנאי למרותקי בית בגויינט אשל תאריך 28.4.19

❖ הסעות ותגמול למתנדבים עבור חלופה ג'¹³³

עלות הסעות שנה ראשונה

13.5 (עלות נסיעה עירונית יומית) * 200 (מתנדבים) * 2 (פעמים בשבוע) * 52 (שבועות בשנה) = 280,800 ש"ח

עלות הסעות שנה שנייה

13.5 (עלות נסיעה עירונית יומית) * 500 (מתנדבים) * 2 (פעמים בשבוע) * 52 (שבועות בשנה) = 702,000 ש"ח

תגמול מתנדבים שנה ראשונה 12,000 ש"ח

תגמול מתנדבים שנה שנייה 30,000 ש"ח

סה"כ 1,024,800 ש"ח ~ 1,025,000 ש"ח

❖ שונות (כגון ציוד) עבור חלופה ג'

10,000 ש"ח לשנתיים

❖ הרחבת ההתקשרות מול חברת UNIPER חלופה ב'¹³⁴

הערכת העלות מתבססת על עלות התקשרות משרד הרווחה עם חברת יוניפר במסגרת מכרז יחיד 561/2017 אשר היא 1,238,913 ש"ח עבור 500 זקנים למשך 18 חודשים.

במסגרת הערכת עלות ההתקשרות בחלופה זו נלקח בחשבון כי תחילת הפעילות היא באמצע שנת הפיילוט הראשונה כך שההתקשרות תהיה למשך 18 חודשים. מבחינת כמות הזקנים, בשנה הראשונה ישתתפו כאמור 100 זקנים ובשנה השנייה 250 זקנים. מכיוון שבשנה הראשונה התכנית תפעל למשך חצי שנה ניתן לחשב עלות לפי 50 זקנים כך שסך הכל העלויות תהיינה עבור 300 זקנים למשך 18 חודשים.

300 זקנים מהווים 3/5 מתוך 500 שבהתקשרות במכרז 561/2017.

$1,238,913 \sim 1,240,000 * 1.17 \text{ (מע"מ)} * 3/5 = 870,480 \text{ ש"ח}$

עבור פיילוט זה חברת יוניפר תעבה את מערך התמיכה הטכנית באמצעות נציגי תמיכה טכנית טלפוניים וטכנאים. השכר הממוצע נטו בתחום התמיכה הטכנית הינו 8,500 ש"ח וברוטו 9,700 ש"ח¹³⁵.

עבור חצי השנה הראשונה יגוייסו נציגי טלפוני וטכנאי אשר עלותם מוערכת ב-116,400 ש"ח

¹³³ ההערכה מבוססת בעיקרה על שיחה עם תמר טלמור, מרפאה בעיסוק וגנטולוגית, מנהלת ארצית של תכנית הפנאי למרותקי בית בגויינט אשל תאריך 28.4.19

¹³⁴ מבוסס על התקשרות פומבית מספר 561/2017 לביצוע ספק יחיד עבור הפעלת תוכנית פיילוט מרכזי יום מרוחק בין משרד הרווחה לחברת יוניפר

¹³⁵ לימודים בישראל, טבלאות שכר תמיכה טכנית – Help Desk, אתר לימודים בישראל

עבור השנה השנייה יגוייסו עוד נציג טלפוני ועוד טכנאי כך שעלות כל הארבעה מוערכת ב-465,600 ש"ח

סה"כ : 582,000 ש"ח

$$1,500,000 \sim 1,452,480 = 582,000 + 870,480$$

1,500,000 ש"ח

נספח 8- ניתוח רגישות

להלן הצגת תוצאות של מבחני רגישות שונים להערכת החלופות. מטרת נספח זה היא לבחון האם המלצת המדיניות נותרת על כנה כאשר המשקולות של כל קריטריון משתנות.

משקולות שוות

במבחן הרגישות הראשון הראשון נבחן האם התוצאה משתנה כאשר כל הקריטריונים הם שווי משקל. הבחירה בניתוח זה מראה שגם במקרה בו אנו מעניקים משקולות זהה לכל קריטריון עדיין נבחרת חלופת "מחוברים", דבר המעיד כי הבחירה בחלופה זו איננה נובעת אך ורק על בסיס קריטריון אחד.

קריטריונים		משקל		חלופה א': "חברי אמת"		חלופה ב': "מחוברים"		חלופה ג': "מפגשים"	
תועלת		25%		5		1		3	
עלות		25%		2		5		4	
מורכבות היישום		25%		2		4		3	
השפעות חיצוניות		25%		2		3		5	
ציון משוקלל		100%		2.75		4		3.75	

משקל גבוה לקריטריון ההשפעות החיצוניות

מבחן הרגישות השני בוחן האם המלצת המדיניות משתנה כאשר אנו מעניקים משקל גבוה לקריטריון ההשפעות החיצוניות שמעניק ציון נמוך לחלופת "מחוברים". הפער בין חלופה זו לחלופת "מפגשים" מצטמצם אך עדיין חלופת "מחוברים" זוכה לציון הגבוה ביותר מבין שלוש החלופות. במתן משקל גבוה יותר לקריטריון ההשפעות החיצוניות, חלופת "מפגשים" עשויה לקבל ציון גבוה יותר מזה של "מחוברים" אך מדובר בניתוח המבטא מקרה קיצון חריג.

קריטריונים		משקל		חלופה א': "חברי אמת"		חלופה ב': "מחוברים"		חלופה ג': "מפגשים"	
תועלת		35%		5		4		3	
עלות		25%		2		5		4	
מורכבות היישום		15%		2		4		3	
השפעות חיצוניות		25%		2		3		5	
ציון משוקלל		100%		3.05		4		3.75	

משקל נמוך לקריטריון העלות

מבחן הרגישות השלישי בוחן האם המלצת המדיניות משתנה כאשר אנו מעניקים משקל נמוך לקריטריון העלות שמעניק ציון גבוה לחלופת "מחוברים". ניתן לראות כי גם במקרה זה, חלופת "מחוברים" מקבלת את הציון הגבוה, דבר המחזק את הבחירה בחלופה זו כחלופה המועדפת.

קריטריונים		משקל		חלופה א': "חברי אמת"		חלופה ב': "מחוברים"		חלופה ג': "מפגשים"	
תועלת		45%		5		4		3	
עלות		15%		2		5		4	
מורכבות היישום		25%		2		4		3	
השפעות חיצוניות		15%		2		3		5	
ציון משוקלל		100%		3.35		4		3.45	

שחקן	שלב בתהליך	ערכים/אידיאולוגיה	אינטרסים	משאבים	עמודה
חלקות	לפני ואחרי	הקטנת אי-השיוויון,	לאפשר לכל אזרח ותיק	ממונה על המדיניות	תמיכה.
חיים כץ	אימוץ	הבטחת מימוש זכויות	להזדקן בכבוד בקהילתו תוך	ותקצוב תחום האזרחים	השר כץ מכיר בבעיית
שר הרווחה	המדיניות	והגדלת רווחתם של אזרחי	הגדלת היקף הפעילות	הותיקים. בעל יכולת לשים	בדידות הזקנים כבעיה
העבודה		מדינת ישראל. שיפור תנאי	ותקציבי המשרד ¹³⁷	את הנושא על סדר היום	מרכזית וייסד בעבר תכניות
והשירותים		העסקתם של עובדי מדינה		במשרד ומחוצה לו ובכך	שמטרתן הפגת הבדידות,
החברתיים		וחברי הסתדרות ¹³⁶		לגייס תמיכה רעיונית	חלקן על בסיס טכנולוגי
				ותקציבית לקידומו	בדומה לחלופה שנבחרה. ¹³⁸
					השר מבין את ההשלכות של
					עליה בתוחלת החיים וחיזק
					את האגף המספק שירות
					לאזרחים ותיקים
אגף בכיר	לפני ואחרי	האגף פועל לקידום איכות	קידום מצבם של האזרחים	אחריות על פיתוח ובקרת	תמיכה.
אזרחים	אימוץ	חייו וצרכיו של האזרח	הותיקים בישראל מבחינת	שירותים, פיתוח וקידום	
ותיקים	המדיניות	הוותיק בישראל, תוך שינוי	ביטחון, בריאות וקשר	מדיניות.	
משרד העבודה,		תדמיתו ומעמדו, באמצעות	משפחתי וחברתי באמצעות	תקציב המשרד ¹⁴⁰	
הרווחה		פיתוח שירותים מקצועיים,	מתן שירות מיטבי ומותאם,		
והשירותים		מיטביים ומותאמים, על-	יצירת סדר יום ציבורי		
החברתיים ¹³⁹		פי ערכים של כבוד האדם	המקדם את צרכיהם של		
		וחירותו.	האזרחים הותיקים.		
		הערכים העומדים בבסיס	הבטחת חיים בעלי תוכן,		
		פעילותם הם : כבוד האדם,	משמעות, רווחה והזדקנות		
		הגשמה עצמית, בחירה	בכבוד לאזרחים הותיקים		
		אישית, שיתוף פעולה,	בישראל		
		התחייבות לאיכות,			
		מקצועיות, חדשנות ויזמות			

¹³⁶ חבר הכנסת חיים כץ, אתר הכנסת; ח"כ חיים כץ, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, אתר השירותים והמידע הממשלתי

¹³⁷ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, (2019), משרד העבודה והרווחה מציג את התכנית הלאומית להזדקנות האוכלוסייה, אתר השירותים והמידע הממשלתי

¹³⁸ שני אופנהיים, [26.07.2018], מפגים את בדידותם של האזרחים הותיקים ברמת-גן, RMG City מקומנט רמת-גן

¹³⁹ אודות אגף בכיר אזרחים ותיקים במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, אתר השירותים והמידע הממשלתי

¹⁴⁰ תקציב הולך וגדל עבור תכניות חדשניות, הרחבת פעילות וגיוס עובדי רווחה. מתוך : משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, (2019), משרד העבודה והרווחה מציג את התכנית הלאומית להזדקנות האוכלוסייה, אתר השירותים והמידע הממשלתי

ארגון אשל, יוסי חיימן מנכ"ל אשל ואירית פישר- רייף ראש תחום שירותים תומכים בקהילה¹⁴¹	לפני ואחרי אימוץ המדיניות	עצמאות, חיים בכבוד, הקטנת אי השוויון ומניעת התעללות והזנחה	פיתוח ויצירת תנאים אשר יבטיחו זקנה עצמאית, מספקת ומכובדת ויקלו על העומס על בני המשפחה ועל מערכת הרווחה והבריאות. בנייה וחזוק שיתופי פעולה אסטרטגיים עם משרדי ממשלה, ארגונים ציבוריים וארגונים עולמיים יהודיים. מיקוד בשדרוג והרחבת תשתיות קיימות על-פני הקמת תשתיות חדשות. הנגשת שירותים לאוכלוסיות חלשות מבחינה סוציו-אקונומית, גיאוגרפית וכלכלית. קיימות כלכלית של הארגון. להוות מקור ידע בתחום הזיקנה בישראל	תקציב הארגון המתקבל מתרומות מגופים פילנתרופים ושותפות עם ממשלת ישראל. בעלי ידע מקצועי עשיר בתחום הזקנה בישראל ובעלי נסיון רב בקידום תכניות לרווחת הזקנים בשיתוף עם ממשלת ישראל¹⁴²	תמיכה. לאור המלצות דוח המחקר של מכון ברוקדייל שליווה את תכנית הפיילוט להפגת בדידות בקרב זקנים המרותקים לביתם, צפויה תמיכה מצד אשל, שכן החלופה המוצעת מרחיבה ומשלימה את המענה הניתן כיום על-ידי אשל לזקנים המרותקים לביתם.
המחלקות לאזרחים ותיקים ברשויות המקומיות¹⁴³	לפני ואחרי אימוץ המדיניות	מצויינות, התושב המרכזי, שיוויון וסובלנות, קהילתיות	הבטחת איכות חיים מקסימלית לאזרחים הותיקים בעיר, טיפול והנגשת שירותים יעודיים, יעילות ארגונית וכלכלית	תקציב המחלקה לאזרחים ותיקים. מידע וקשרים אודות קהילת האזרחים הותיקים שבמסגרת הרשות. ממוקמים בעמדת מפתח כיוון שהינם שותף קריטי	תמיכה. צפויה התגייסות של ראשי המחלקות לאזרחים ותתיים ברשויות המקומיות שכן מדובר בפרויקט פיילוט במימון ממשלתי אשר יציב את הרשות בקדמת המענה

¹⁴¹ **אודות אשל**, אתר ג'ויינט ישראל-אשל

¹⁴² פרופ' יוסי תמיר, (2016), **סיכום תהליך התכנון האסטרטגי**, ג'ויינט ישראל, ע. 1,18

¹⁴³ קיימים הבדלים רבים בין רשות מקומית אחת לשנייה, לכן באופן עקרוני נכון יותר להציג כל רשות כשחקן נפרד. כיוון שבחירת הרשויות הינה שלב בתכנית היישום, טבלה זו תתייחס לכלל הרשויות כשחקן אחד. שחקן זה מתייחס בשלב זה לרשות מקומית אשר במסגרתה פועלת קהילה תומכת. המידע המופיע בחלק זה בטבלה מתבסס על פרסומים נבחרים מתוך מספר אתרי עירויות בארץ בהן : עיריית הרצליה, עיריית חיפה, עיריית רמת השרון ועיריית אור יהודה.

					הניתן לזקנים המרותקים לביתם
					בגיוס זקנים והוצאה לפועל של התכנית
מרכזי היום לאזרחים ותיקים¹⁴⁴	אחרי אימוץ המדיניות	יחס אישי, חום ותמיכה, הזדקנות בכבוד, שירות הוליסטי איכותי	מתן הטיפול והשירות הטוב ביותר לזקן	שחקנים מרכזיים בשלב היישום	תמיכה חלקית. מרכזי היום צפויים לתמוך ביישום החלופה בהתבסס על עולם הערכים והמטרות המובילים אותם. עם זאת, כיוון ששלב היישום מובל על-ידי מנהלת פרויקט חיצונית וקיים סיכוי גבוה שמרכזי היום יאלצו להתאים את המרחב הפיזי ואת תכנית הפעילות עבור יישום מוצלח, התערבות זו עלולה ליצור התנגדות מצד מנהלי מרכזי היום לאופן היישום
מנהלי קהילות תומכות¹⁴⁵	אחרי אימוץ המדיניות	הזדקנות בקהילה. היכולת לחיות בבטחה, בעצמאות, בכבוד ובנוחות, בסביבתו הביתית והקהילתית של האדם	היכרות עם כלל האזרחים הותיקים החברים בקהילה התומכת, מתן מענה מהיר ויעיל	היכרות אישית עם הזקנים החברים בקהילה, מצבם הפיזי והנפשי. הכנסות מתשלום החברות בקהילה.	תמיכה חלקית. תפקידם של מנהלי הקהילות התומכות הוא לסייע באיתור זקנים המתאימים להצטרפות לתכנית. כמובילי הקהילה התומכת הם צפויים לתמוך בשיפור המענה להפגת בדידות באזור אחריותם. עם זאת, יישום המדיניות צפוי להטיל עליהם משימה נוספת אשר עלולה לייצר קושי בביצוע איכותי

¹⁴⁴ מרכזי היום פועלים תחת הרשות המקומית אך מופיעים באופן ממוקד בטבלת השחקנים שכן הם שחקן חשוב בפני עצמו בשלב יישום המדיניות; המידע מבוסס על המופיע באתר מטב אודות ניהול מרכזי יום לקשיש, אתר בנק הפועלים אודות שירותים בקהילה ואתר כל זכות אודות מרכזי יום לקשיש.

¹⁴⁵ קהילה תומכת – חזור תבא, אתר ג'וינט ישראל- אשל

של כלל משימותיהם לאור העומס שיווצר עליהם ובכך להוביל בלית ברירה לחוסר בשיתוף פעולה					
עובדים סוציאליים בשרות הזקן אחרי אימוץ המדיניות עובדים סוציאליים רואים בעבודתם שליחות חברתית עמוקה. עובדים סוציאליים בשירות הזקן שואפים לסייע לשמר ולשפר את התפקוד של הזקן ולחזקו במישור הפרטני, המשפחתי והקהילתי¹⁴⁶	ידע מקצועי והיכרות אישית עם קהל היעד	מתן מענה מקסימלי לכל זקן שבאחריות העובד הסוציאלי¹⁴⁷	תמיכה חלקית. תפקידם של העובדים הסוציאליים הוא לסייע באיתור זקנים המתאימים להצטרפות לתכנית. הם צפויים לתמוך בשיפור המענה להפגת בדידות אך במידה ואין באחריותם תיקים של זקנים המתאימים להשתתף בתכנית, משימת האיתור עלולה לייצר עומס שיוביל בלית ברירה לחוסר בשיתוף פעולה	תמיכה חלקית.	עובדים סוציאליים בשרות הזקן
חברת יוניפר¹⁴⁸ אחרי אימוץ המדיניות אזרחים ותיקים יחיו חיים נוחים, איכותיים, מלאים, פעילים, משמעותיים ומלאי תוכן	בעלי המוצר והטכנולוגיה עליה מבוססת התכנית שבמסגרת המדיניות	מיקסום מספר הלקוחות, שביעות רצון גבוהה מצד הלקוחות, מיקסום רווחים, אספקת מוצר איכותי הנותן מענה רחב ומינימום תקלות	הזדקנות בכבוד ובעצמאות מקסימלית	תמיכה חלקית.	זקנים חמורות לביתם
זקנים חמורות לביתם אחרי אימוץ המדיניות הזדקנות בכבוד ובעצמאות מקסימלית	קהל היעד של התכנית ועל-כן הם שחקן מרכזי בשלב היישום	מיצוי זכויות, השתתפות בפעילויות לשמירה על איכות החיים, קבלת טיפול בריאותי וסיעודי ראוי לאריכות ימים		תמיכה חלקית.	זקנים חמורות לביתם

¹⁴⁶ המחלקה לשירותים חברתיים (רווחה) – הגדרות ותפקידים, אתר עמותת רעות

¹⁴⁷ לאור העומס הכבד בו נתונים עובדים סוציאליים מבחינת חוסר האיזון שבין כמות התיקים שבאחריותם לבין מסגרת שעות העבודה שלהם.

¹⁴⁸ מי אנחנו Uniper Care Technologies, אתר יוניפר

בני משפחה של זקנים המרותקים לביתם	אחרי אימוץ המדיניות	משפחתיות, 'אל תשליכני לעת זקנה'	מקסום איכות החיים האישית והמשפחתית, מיקסום העצמאות של ההורה, מיצוי זכויות, מיקסום רווחתו של ההורה	בני המשפחה של הזקן המרותק לביתו הינם שחקן מרכזי להצלחת שלב היישום שכן הם מהווים את גורם קרוב ואמין לזקן ובכך יכולים לעודד אותו להשתתף ולסייע לו בעת הצורך	תמיכה.
מטפלים	לפני אימוץ המדיניות	השתכרות בכבוד, הקרבה למען עתיד המשפחה	עבודה ארוכת שנים בסביבת עבודה נעימה, הבטחת איכות חיים טובה לבני המשפחה שבמדינת המקור	המטפלים הינם הדמות אשר מבלה את מספר השעות הגבוה ביותר עם הזקן ולכן מהווים מקור מרכזי לעידוד השתתפות בתכנית בכדי להפיג בדידות ועשויים לסייע במדידת התכנית	תמיכה. בהשוואה לחלופת "חברי אמת" בה למטפלים חלק מרכזי ביישום, בחלופה זו תפקידם אמנם מרכזי אך כרוך במחויבות קטנה יותר אשר יכולה להיחשב כחלק מהגדרות התפקיד הנוכחיות ועל-כן לא צפויה התנגדות מיוחדת
מכון ברוקדייל ¹⁴⁹	לפני ואחרי אימוץ המדיניות	מצויינות ומקצועיות, שיתופיות ושותפות בהשגת מטרות, סקרנות ויצירתיות, יושרה ואומץ, ערבות הדדית	להיות מכון מחקר יישומי מוביל בישראל המשפיע על החלטות מדיניות מרכזיות לרווחת האזרחים ולחיוזוק החברה בישראל	קרנות פילנתרופיות מממנות את המכון. מכון ברוקדייל מהווה מכון מחקר מוביל בישראל ובעל כלים, ידע ונסיון בביצוע מחקר הערכה ברמה גבוהה אשר יאפשר לנתח את הצלחת המדיניות	תמיכה חלקית. בכדי שמכון ברוקדייל יבצע מחקר הערכה לפיילוט, יש לקבל את הסכמתו. המכון לא צפוי להתנגד ליישום המדיניות אך מכיוון שעליו להקדיש משאבים וזמן לביצוע המחקר, יתכן ויבחר להשקיע משאבים אלה במחקרים אחרים או שכלל אין באפשרותו להצטרף לליווי התכנית ¹⁵⁰

¹⁴⁹ על מכון ברוקדייל, אתר מכון ברוקדייל

¹⁵⁰ מיכל לרון, (2018), זה הזמן לפנאי - פעילות פנאי למרותקי בית בקהילה תומכת: מחקר הערכה, היחידה לחקר הזיקנה מכון מאיירס-גיויינט-ברוקדייל, עמ. 2

